

Statnett

420 kV ledning Balsfjord – Hammerfest

Konsekvensutredning
for tema turisme og reiseliv

RAPPORT

KU reiseliv 420 kV ledning Balsfjord-Hammerfest

Rapport nr.: 142551 / 3 - A02	Oppdrag nr.: 142551	Dato: 30.01.2009
Kunde: Statnett SF		
<p>420 kV ledning Balsfjord – Hammerfest Konsekvensutredning for tema reiseliv og turisme</p>		
<p>Sammendrag:</p> <p>I rapporten er den planlagte 420 kV kraftledningen mellom Balsfjord og Hammerfest vurdert for tema reiseliv og turisme. Hovedtrekk i reiselivsaktiviteten i de åtte berørte kommunene er registrert og kartlagt. Ledningens mulige virkninger for reiselivet er vurdert.</p> <p>Et fylldigere sammendrag finnes i kapittel 1.</p>		
Rev.	Dato	Revisjonen gjelder
Utarbeidet av: Linda K. B. Helland og Ingunn Bjørnstad		Sign.:
Kontrollert av: Kristin Magnussen		Sign.:
Oppdragsansvarlig / avd.:Kjell Huseby / Miljørådgiving		Oppdragsleder / avd.: Ingunn Bjørnstad / Miljørådgiving

FORORD

På oppdrag fra Statnett har SWECO Norge AS utarbeidet en fagrapport for temaet turisme og reiseliv. Rapporten er utarbeidet i forbindelse med konsekvensutredningen av planene om bygging av 420 kV kraftledning mellom Balsfjord og Hammerfest i Troms og Finnmark.

Ansvarlige for temaet er miljørådgiverne Linda K. B. Helland og Ingunn Biørnstad. Kontaktperson hos oppdragsgiver har vært Svein Erik Fjellstad.

Sarpsborg og Lysaker, 30. jan 2009

Ingunn Biørnstad

Innhold

1	Sammendrag	3
1.1	Datagrunnlag og metode	3
1.2	Influensområde	4
1.3	Statusbeskrivelse for berørte områder	4
1.4	Konsekvenser	5
1.4.1	Anleggsfasen	5
1.4.2	Driftsfasen	5
1.5	Forslag til avbøtende tiltak og oppfølgende undersøkelser	12
1.5.1	Avbøtende tiltak	12
1.5.2	Mulige oppfølgende undersøkelser	12
2	Innledning	13
2.1	Bakgrunn og formål	13
2.2	Innhold og avgrensning	13
3	Metode og datagrunnlag	15
3.1	Avgrensning av undersøkelsesområdet	15
3.2	Datagrunnlag	15
3.3	Metode	15
3.3.1	Verdi	15
3.3.2	Omfang	16
3.3.3	Konsekvens	17
4	Kort beskrivelse av tiltaket	18
5	Beskrivelse av status og planer for reiseliv	19
5.1	Overordnet områdebeskrivelse	19
5.2	Grunner/drivere for å reise i Norge	19
5.3	Reiseliv på nasjonalt og regionalt nivå	20
5.3.1	Troms	20
5.3.2	Finnmark	21
5.3.3	Hurtigruten	22
5.3.4	Kulturminner som reiselivsprodukt	22
5.4	Volum – antall besøkende	23
5.5	Reiseliv i berørte kommuner	24
5.5.1	Balsfjord	24
5.5.2	Storfjord	26
5.5.3	Kåfjord	30
5.5.4	Nordreisa	33
5.5.5	Kvænangen	35
5.5.6	Alta	37

5.5.7	Kvalsund	39
5.5.8	Hammerfest.....	41
6	Verdier knyttet til reiseliv	44
7	0-alternativet	45
8	Erfaringer fra andre områder.....	46
8.1	Erfaringer fra Norge	46
8.2	Erfaringer fra andre land.....	47
9	Konsekvenser av tiltaket	49
9.1	Konsekvenser i anleggsfasen.....	49
9.2	Konsekvenser i driftsfasen.....	49
9.2.1	Seksjon 1: Balsfjord stasjon – kommunegrense Balsfjord/Storfjord.....	51
9.2.2	Seksjon 2: Storfjord kommune	51
9.2.3	Seksjon 3: Kåfjord kommune	53
9.2.4	Seksjon 4: Nordreisa og Kvænangen kommuner	54
9.2.5	Stasjonsalternativ i Reisadalen vurdert mot stasjonsalternativ i Kåfjorddalen	55
9.2.6	Seksjon 5: Alta	55
9.2.7	Seksjon 6: Alta – Skaidi	57
9.2.8	Seksjon 7: Skaidi – Akkarfjorddalen.....	58
9.2.9	Seksjon 8: Akkarfjorddalen – Melkeøya.....	58
9.3	Oppsummering	60
10	Forslag til avbøtende tiltak og oppfølgende undersøkelser	61
10.1	Avbøtende tiltak	61
10.2	Mulige oppfølgende undersøkelser	61
11	Referanser	62
11.1	Skriftlige kilder	62
11.2	Kilder på internett.....	62
11.3	Muntlige kilder.....	63

Vedleggsliste

Vedlegg 1. Konsekvensmatrise

Vedlegg 2. Oversikt over aktører/attraksjoner som er sjekket ut i berørte kommuner

Vedlegg 3. Temakart reiseliv

Vedlegg 4. Kraftledninger og konsekvenser for økonomien i turisme og reiseliv – en kunnskapsstatus

1 Sammendrag

Statnett SF planlegger en ny 420 kV kraftledning i luft fra Balsfjord i Troms til Hammerfest i Finnmark fylke. Før en konsesjonssøknad om bygging av ledningen kan behandles av NVE, må det planlagte tiltakets virkninger på natur, miljø og samfunn utredes jfr. plan- og bygningslovens § 33-4 og forskrift om konsekvensutredning fra 01.04.2005. Denne rapporten er laget som en del av dette arbeidet. Formålet med utredningen er å beskrive reiselivs- /turistnæringen i området som berøres av tiltaket samt å vurdere konsekvensene, jf. krav i utredningsprogrammet.

Samisk utmarksbasert næringsvirksomhet er ikke omtalt eller vurdert i denne rapporten. Før utredningsprogrammet ble fastsatt, var temaet lagt til utredningen for kulturminner. Vi henviser derfor til kulturminner rapporten for dette. Temaet er også noe omtalt i andre utredninger.

1.1 Datagrunnlag og metode

Datainnsamlingen er basert på informasjon fra kommunene, internettsøk, faglitteratur og reiselivsstatistikk, intervjuer med lokale og regionale reiselivsoperatører, destinasjonsselskap, turistkontor, Reiselivsbedriftenes landsforening (sentralt og regionalt), kommuner, private aktører m.v. Datagrunnlaget vurderes som tilfredsstillende.

Verdi

Reiselivets verdier er beskrevet ut i fra tre parametre: produkt, marked og volum. Parametrene er stor grad innbyrdes avhengige og sier noe om hvilke områder som har verdi for reiselivet og hvilket omfang reiselivet har. Ved verdisetting har vi sett på hvor mye området er i bruk gjennom året, hvilke perioder av året det er i bruk. Hvilke egenskaper et gitt område har til ulike formål, samt hvilke behov aktørene har for å bruke akkurat dette området, er også av betydning. Tilgjengeligheten til området og den infrastrukturen som aktørene eventuelt har i området, vil også være av betydning.

Det er definert to sett kriterier sammen er lagt til grunn ved en helhetsvurdering av reiselivstilbudene i influensområdet.

Omfang

Omfangsvurderingene er skjønnsmessige vurderinger av hvor store negative eller positive endringer ledningen vil medføre for det enkelte området/verdiene. Omfanget vurderes i forhold til 0-alternativet (situasjonen uten at tiltaket blir realisert). Kunnskapsgrunnlaget for vurdering av hvilken virkning store inngrep i naturen har på reiselivet er imidlertid mangelfull, så det er knyttet en god porsjon usikkerhet til analysen.

Konsekvens

Med konsekvens menes de fordeler og ulemper tiltaket vil medføre i

forhold til referansesituasjonen (0-alternativet). Konsekvensen vurderes ved å sammenholde verdi og omfang. Konsekvensen angis på en ni-delt skala fra meget stor positiv konsekvens til meget stor negativ konsekvens (Statens vegvesen 2006).

1.2 Influensområde

Undersøkelsesområdet for temaet omfatter planlagt område for kraftledningstraséer mellom Balsfjord og Hammerfest, og et visst område på begge sider av kraftledningen.

Influensområdet er det området hvor etablering av ledningen antas å få virkning for reiselivsprodukter. I utgangspunktet avgrenses dette området til 4 km på hver side av ledningen (jf. landskapsrapporten).

1.3 Statusbeskrivelse for berørte områder

Den 350 km lange planlagte ledningen vil strekke seg gjennom åtte kommuner; fem i Nord-Troms (Balsfjord, Storfjord, Nordreisa, Kåfjord, Kvænangen) og tre i Vest-Finnmark (Alta, Kvalsund, Hammerfest). Til sammen bor rundt 45 000 mennesker i de åtte berørte kommunene, av dem 18 000 i Alta og nesten 10 000 i Hammerfest.

Turister reiser hovedsakelig til Troms for å oppleve naturen. Naturbasert reiseliv er derfor det viktigste produkt. Naturbasert reiseliv er også et videre satsingsområde for Troms reiseliv.

Reiselivsnæringen er viktig for Finnmark. Tall fra RBL (Reiselivsbedriftenes landsforening) for 2006 viser en omsetning på ca. 2 milliarder kroner og et antall årsverk i næringen på ca. 2340. Reiselivsnæringen er en næring i vekst og et område hvor det arbeides mot økt aktivitet i årene som kommer.

For hver kommune er de viktigste reiselivsproduktene presentert, dvs. de som kommunens (ev. fylkets) egne markedsføringsorgan fremhever. Beliggenheten av disse er vist på temakartene i vedlegg 3.

Nedenfor presenteres registrerte aktører eller attraksjoner som antas å ligge innenfor den planlagte kraftledningens influensområde:

- **Balsfjord:** Sjøvollan camping, Vollan gjestestue, Bjørnebo camping og Navnesteinen. - Planlagte aktiviteter eller anlegg som nybygg ved Vollan Gjestestue og ny scooterløype vil være innenfor kraftledningens influensområde.
- **Storfjord:** Scooterløyper i Mortensdalen, Signaldalen, Kitdalen og Sjørdalen og aktører som bruker disse, Rovvejohkfossen. - Planlagte aktiviteter i Breiddalen og omegn vil berøres av en av de alternative traséene.

- **Kåfjord:** Scooterløyper på fjellet og brukere av disse, Ankerlia og Tørrjuvet. – Planer: Vandringen opp Kåfjorddalen "Fra Ishavet til Halti" er et viktig utviklingsområde for kommunen. Det er planlagt en spektakulær hengebru over juvene i Kåfjorddalen (ved Sabetjohka). Begge de alternative ledningene i Kåfjord går gjennom dette området.
- **Nordreisa:** Scooterløyper og brukere av disse, Reisadalen med Reisaelva, Tronsanes camping, Sappen leirskole, Laksefiskerens krypinn, Tørfoss fiskecamp og Tørfosstunet. – Det er ikke kommet inn opplysninger om planer innenfor kraftledningenes influensområder.
- **Kvænangen:** Scooterløyper, malmveien mot Alta. – Planer: anleggsveien som er planlagt åpnet for fri ferdsel vil krysses av begge de foreslåtte kraftledningstraséene.
- **Alta:** enkelte utgangspunkt for scooterløyper, Altaelva og Storelvdalen, Alta Strand camping, Wisløff camping, Northern Lights kennel, Canyon Huskies, Boazo Sami Siida, Alta Friluftspark. – Det er ikke kommet inn opplysninger om planer innenfor kraftledningenes influensområder.
- **Kvalsund:** scooterløyper Sennafjellet, Skaidi fjellstue, Skaidicenteret, Skaidi hotell og alpinbakke, Repparfjord golfbane og "Stalloen". – Ingen planer nå.
- **Hammerfest:** scooterløypa i Indrefjorddalen, turveien til Tjuven, Storvannet camping. – Det er ikke kommet inn opplysninger om planer innenfor kraftledningenes influensområder.

1.4 Konsekvenser

1.4.1 Anleggsfasen

Virkninger i anleggsfasen vil først og fremst være knyttet til støy fra transport med lastebiler eller helikopter. Lyden av arbeidet og selve inngrepet kan redusere kvaliteten av opplevelsen for reiselivet. Forstyrrelsene vil imidlertid begrense seg til en kortere tidsperiode på den enkelte plass (masteoppsetting og trekking av liner). Det forutsettes at utbyggingen foregår på en mest mulig skånsom måte slik at terrenginngrep unngås i størst mulig grad.

1.4.2 Driftsfasen

Seksjon 1: Balsfjord stasjon – kommunegrense Balsfjord/Storfjord

Seksjonens verdi

Den planlagte kraftledningen med sin influenssone vil passere områder som i hovedsak kan karakteriseres som en transportetappe mellom sør og nord. Nordkjosbotn har en viss verdi som trafikknutepunkt og overnattingssted. *Verdien for reiseliv vurderes som liten/middels.*

Alt. 1.0

Omfang: Ledningen vil gå parallelt med veien og andre kraftledninger. Ingen registrerte reiselivsverdier (bortsett fra landskapet!) berøres direkte. Tiltaket vurderes ikke å påvirke attraktiviteten eller bruksmulighetene i området – *lite/intet omfang*.

Konsekvensgrad: *Ubetydelig/liten negativ*

Seksjon 2: Storfjord kommune

Seksjonens verdi: Traséene tar av fra E6 og går innover fjell og vidder. Områdene som passerer av alt. 1.0 (Kittdalen og videre over fjellet til Skibotndalen) vurderes å ha *middels verdi for reiseliv*. Områdene som passerer av alt. 1.18 og 1.19 (Mortensdalen, Signaldalen og nedre deler av Breiddalen) vurderes å ha *stor verdi*.

Alt. 1.0

Omfang: Det er positivt at ledningen vil følge eksisterende ledning over en lengre strekning. Like før Skibotndalen skiller gammel og ny ledning lag slik at man får en helt ny kryssing av dalen. – *Middels/lite negativt omfang*.

Konsekvensgrad: *Middels negativ*

Alt. 1.18 – 1.19

Omfang: Tiltaket vil i stor grad redusere attraktiviteten til områder som er og kan bli viktige for reiselivet. – *Stort negativt omfang*

Konsekvensgrad: *Stor negativ*

Alt. 1.0 – 1.19

Alternativet vil være bedre enn 1.18 – 1.19 fordi man unngår Mortensdalen og Signaldalen, men dårligere enn 1.0 som følger eksisterende ledning og unngår anleggsveien i Lavkadalen. Rovvejhkfossen krysses.

Omfang: *Middels negativt*

Konsekvensgrad: *Middels negativ*

Alt. 1.0 - 1.2 - 1.19

Alternativet vurderes som noe dårligere enn alt. 1.0 fordi den går over anleggsveien og Rovvejhkfossen.

Omfang: *Middels negativt*

Konsekvensgrad: *Middels negativ*

Alt. 1.0 – 1.4 – 1.0

Løsningen vurderes likt som alt. 1.0.

Omfang: *Middels/lite negativt*

Konsekvensgrad: *Middels negativ*

Alt. 1.0 – 1.23 – 1.0

Løsningen vurderes likt som alt. 1.0.

Omfang: *Middels/lite negativt*

Konsekvensgrad: *Middels negativ*

Seksjon 3: Kåfjord kommune

Seksjonens verdi: Alternative ledninger passerer områder hvor det er en del turistaktivitet i dag, og hvor planene om utvidet aktivitet er store (Akerlia). Dagens verdi for turisme vurderes som *middels*, mulig fremtidig verdi som *stor*.

Alt. 1.0

Omfang: Førings av ledningen over Sabetjohka vurderes som uheldig, men ledningen vil mest sannsynlig ikke være spesielt merkbar fra den planlagte hengebrua. – *Middels negativt omfang.*

Konsekvensgrad: *Middels/stor negativ konsekvens*

Alt. 1.5 – 1.3

Trasévarianten vil passere rett over det gamle gruveområdet på fjellet ved Magervatnet/Moskkujavri og krysse Kåfjorddalen noen kilometer før man kommer inn til Ankerlia.

Omfang: *Stort negativt*

Konsekvensgrad: *Stor negativ konsekvens*

Alt. 1.5 – 1.3 med stasjon

Scooterløypa inn Kåfjorddalen passerer forbi stedet hvor transformatorstasjonen er planlagt. Alternativet innebærer også at det etableres en ny 132 kV-forbindelse mellom ny og gammel stasjon. Alt dette er med på å øke omfanget av inngrep i dalen. Lokalt vil dette være mer negativt for reiselivet enn alt. 1.5 – 1.3.

Omfang: *Stort negativt*

Konsekvensgrad: *Stor negativ konsekvens*

Seksjon 4: Nordreisa og Kvænangen kommune

Seksjonens verdi: I Nordreisa kommune er det stor turistaktivitet, og Reisadalen er den store attraksjonen mht. opplevelser. Opplevelser er også knyttet til scooterløypene på vidda. Det er noe mindre turistaktivitet knyttet til seksjonen i Kvænangen kommune, så seksjonen vurderes samlet å ha *middels/stor verdi* for turisme.

Alt. 1.0

Traséen vil følge eksisterende to 132 kV-ledninger gjennom Reisadalen, en strekning på 12-14 km. Det kan dermed bli fire linjer forbi bl.a. områder som brukes av Sappen leirskole og flere andre aktører. Det vurderes som positivt at ledningen legges i eksisterende ledningstrasé slik at man samler inngrepene. Det negative for reiselivet kan være at inngrepet (dvs. mastene) blir større og mer synlig. Scooterløyper krysses.

Omfang: Seksjonen sett under ett vurderes å ha *middels/lite negativt omfang*.

Konsekvensgrad: *Middels negativ*.

Alt. 1.6

Alternativet følger scooterløypa opp mot Navitområdet over en strekning på 10 km og krysser området langt inne på fjellet. Dette er pr. definisjon *Villmarkspregete områder* (ref. INON, DN), uten andre inngrep på mer enn 5 kilometers avstand. Fra et reiselivssynspunkt anses det som uheldig med en slik løsning.

Alternativet vurderes som klart mer negativt for reiselivet enn alt. 1.0.

Omfang: *Middels/stort negativt*

Konsekvensgrad: *Middels/stor negativ konsekvens*

Alt. 1.0 med stasjon i Reisadalen

Plasseringen ser ikke ut til å ha noen direkte konflikt med reiselivsprodukter utover opplevelsen av landskapet. Landskapsmessige er lokaliseringen vurdert som diskret og tilbaketrukket (Berg 2008). Alternativet vurderes derfor likt som alt. 1.0.

Omfang: *Middels/lite negativt*

Konsekvensgrad: *Middels negativ*.

Alt. 1.0 – 1.20 – 1.0

Alternativet vurderes som noe mer negativt enn alt. 1.0 på grunn av uheldige landskapsmessige føringer ved Naviteidet. For øvrig er vurderingen lik.

Omfang: *Middels/lite negativt*

Konsekvensgrad: *Middels negativ*.

Seksjon 5: Alta

Seksjonens verdi: I Alta finnes det mange attraksjoner og dette den av våre kommuner som har flest turistbesøk. Seksjonen vurderes derfor å ha *stor verdi* for turisme.

- **Stasjonsalternativ Skillemoen**

Alt. 1.0 – 1.11 – 1.8 – 1.0

Over en strekning på ca. 18 km vil ledningstraséen følge den gamle malmveien (Badderelva – Mattisdalen) som nå skal merkes av Turistforeningen. En ekstra kraftledning vil øke omfanget av tekniske inngrep, og kan for enkelte, gjøre turen over fjellet mindre attraktiv. På den annen side er det positivt at inngrepene samles og store villmarksområder nord og sør for ledningen ikke røres.

Plasseringen av selve transformatorstasjonen på Skillemoen vurderes å være uten spesielle konflikter med reiselivet.

Alt. 1.11 vil krysse Altaelva ca. 1 km sør for Boazo Sami Siida og andre reiselivsaktører, parallelt med eksisterende ledning. I følge landskapsanalysen blir 420 kV-ledningen godt synlig fra dette området.

Alt. 1.18 – 1.0 videre vurderes som lite problematisk for reiselivet.

Omfang: *Middels/lite negativt*

Konsekvensgrad: *Middels negativ*

Alt. 1.0 – 1.11 – 1.17

Alt. 1.17 er trukket lenger ut fra bebyggelse enn 1.8 og vil krysse utgangspunkt for scooterløype og turløype. Dette har sannsynligvis liten betydning for reiselivet i Alta. De to alternative traséene vurderes derfor som likeverdige.

Omfang: *Middels/lite negativt*

Konsekvensgrad: *Middels negativ*

- **Stasjonsalternativ Eibymoen**

Alt. 1.8 – 1.8.1 – 1.8 – 1.0

132 kV-ledningene vil legges om og parallellføres med 420 kV-ledningen inn til Eibymoen. Vest for Eibymoen vil disse tre ledningene krysse og tangere de første 4-5 kilometerne av scooterløypa, som går over mot Kvænangsvidda.

Over Altaelva, ved Stengelse, vil ledningen gå tett ved Northern Lights Kennel. Det er også kort avstand (ca. 1200 m) sørover til Alta Friluftspark. I følge landskapsanalysen er ledningen godt synlig.

Plasseringen av selve transformatorstasjonen vurderes å være uten spesielle konflikter med reiselivet.

Omfang: Alternativet har flere negative "treff" for reiselivet enn Skillemoenløsningen. Den store ledningen vil gjøre områdene mer preget av tekniske inngrep – *Middels negativt*

Konsekvensgrad: *Middels negativ*

Alt. 1.8 – 1.0

Alternativet vurderes som alt. 1.8 – 1.8.1 – 1.8 – 1.0.

Alt. 1.8 - 1.8.1 - 1.21- 1.17

Alt. 1.8 – 1.8.1 vurderes som foran. Varianten 1.21 har liten betydning for reiselivet. Trasé 1.1.7 vurderes som foran. Kombinasjonen vurderes lik som alt. 1.8 – 1.8.1 – 1.8 – 1.0.

Alt. 1.8 – 1.8.1 – 1.21 – 1.17A

Alternativet vil føre til en forsterkning av de negative virkningene ved Stengelse. Fra Boazo Sami Siida vil man imidlertid se færre ledninger. Alternativet vurderes som noe mer negativt enn alt. 1.8 – 1.8.1 – 1.21 – 1.17.

Omfang: *Middels/stort negativt*

Konsekvensgrad: *Middels/stort negativ*

Seksjon 6: Alta – Skaidi

Seksjonens verdi: For turister er seksjonen først og fremst en transportetappe langs E6, som innbyr til "viddeopplevelser" fra bil. På kryss og tvers går enkelte scooterløyper. Skaidi er et viktig knutepunkt. Verdien vurderes som *liten/middels*.

Alt. 1.0

Parallellføring med eksisterende 132 kV-ledning over Sennafjellet er positivt i seg selv, men flere ledninger vil øke omfanget av tekniske inngrep. Enkelte steder vil ledningene være synlige fra E6. Scooterløyper vil krysses tre steder; ved Aisarøivi, Bjørndalen og ved Skaidi, men det gjør også dagens ledning. Den nye ledningen vil oppleves fra alpinbakken.

Omfang: *Lite negativt*

Konsekvensgrad: *Liten negativ*

Skaidi transformatorstasjon

Plasseringen av transformatorstasjonen kommer ikke i direkte konflikt med noe reiselivsmål og stasjonen er vurdert som lite konfliktfylt i landskapsrapporten.

Omfang: *Lite negativt*

Konsekvensgrad: *Ubetydelig /liten negativ*

Seksjon 7: Skaidi - Akkarfjorddalen

Seksjonens verdi: Skaidi, Repparfjorddalen og områdene videre langs Repparfjorden og over mot Kvaløya vurderes samlet å ha *middels verdi* for reiseliv.

Alt. 1.0

Ledningen vil gå parallelt med hovedveien ut til Hammerfest og vil være synlig fra denne. I Repparfjord passerer golfbanen og ved Gårgu, en campingplass, hvorfra man vil kunne se ledningen.

Mellom Kvalsund og Indrefjorddalen er det ingen konflikter knyttet til konkrete produkter for reiseliv, utover opplevelsen av landskapet.

Omfang: *Middels/stor negativt*

Konsekvensgrad: *Middels negativ*

Seksjon 8: Akkarfjorddalen - Melkeøya

Seksjonens verdi: Deler av kraftledningsalternativene passerer i nærheten av områder som er viktige for reiseliv (Hammerfest by), andre deler har ingen verdi. Verdien settes derfor til *middels/stor*.

Alt. 1.0

Det meste av verdiene knyttet til reiseliv i Hammerfest er forbundet med sentrum av byen. Ledningen unngår dette området og vil derfor trolig ha liten innvirkningen på reiselivet i Hammerfest.

Omfang: *Lite negativt*

Konsekvensgrad: *Liten/middels negativ*

Alt. 1.0A

I dette alternativet fortsetter 420 kV-ledningen helt frem til Hyggevatnet, hvorfra det blir en kabling videre. Traséen er den samme som beskrevet over, men mastene vil bli mer ruvende og dermed mer synlig. På bakgrunn av dette vurderes løsningen som mer negativ enn 1.0.

Selve transformatorstasjon ved Hyggevatnet vurderes som uproblematisk for reiselivet.

Omfang: *Middels negativt*

Konsekvensgrad: *Middels negativ*

Alt. 1.22 – 1.0

Traséen (420 kV) trekkes fra Akkarfjord og øst for fjellet Tyven. Ledningen vil ikke lenger være parallellført med eksisterende ledning. Scooterløypa følges rundt Indrefjordtind og turveien opp til Tyven krysses to steder. Ledningen vil imidlertid gå noe lenger vekk fra Hammerfest by og overnattingsstedene ved Storvatnet. Mastene vil være mer ruvende enn i alt. 1.0. Samlet vurderes løsningen som mer negativ enn alt. 1.0 og noe mindre ønskelig enn 1.0A.

Omfang: *Middels negativt*

Konsekvensgrad: *Middels negativ*

1.5 Forslag til avbøtende tiltak og oppfølgende undersøkelser

1.5.1 Avbøtende tiltak

Det vises til forslag i landskapsrapporten for tiltak som avbøter negative visuelle virkninger. Slik tiltak bør særlig settes inn der hvor ledningen blir synlig fra turistattraksjoner eller overnattingssteder. For øvrig vil samordning (parallellføring) og sanering av gamle ledninger være gode tiltak.

Ledningen bør i størst mulig grad unngå scooterløyper.

1.5.2 Mulige oppfølgende undersøkelser

Vi vet lite om hva som virkelig skjer med reiselivsbedrifter og turisme i områder hvor det bygges kraftledninger. Det foreslås derfor at utvalgte reiselivsaktører følges opp før og etter en ev. utbygging av kraftledningen for å måle en mulig virkning av inngrepet. Dette vil kunne gi viktige bidrag til en mer "treffsikker" konsekvensvurderinger av andre ledninger.

2 Innledning

2.1 Bakgrunn og formål

Statnett SF planlegger en ny 420 kV kraftledning i luft fra Balsfjord i Troms til Hammerfest i Finnmark fylke. Bakgrunnen for tiltaket er planer om økt elektrisitetsforbruk i regionen og behov for å styrke forsyningssikkerheten i Troms og Finnmark. Ledningen vil også være med å muliggjøre utbygging av vindkraft i disse fylkene. Den planlagte kraftledningen er 350 km lang, og traséene berører Balsfjord, Storfjord, Kåfjord, Nordreisa, Kvænangen, Alta, Kvalsund og Hammerfest kommuner.

Formålet med utredningen er å beskrive reiselivs-/turistnæringen i området som berøres av tiltaket samt å vurdere konsekvensene, jf. krav i utredningsprogrammet.

Utredningen inneholder en beskrivelse av dagens situasjon og vurdering av mulige konsekvenser av det planlagte tiltaket, samt forslag til avbøtende tiltak og oppfølgende undersøkelser.

2.2 Innhold og avgrensning

Utredningen tar for seg kraftledningen og nødvendige transformatorstasjoner. De tekniske planene er kort beskrevet i kap. 4. Traséene er nærmere omtalt i kap. 9.

Før en konsesjonssøknad om bygging av 420 kV ledningen kan behandles av NVE, må det planlagte tiltakets virkninger på natur, miljø og samfunn utredes jfr. plan- og bygningslovens § 33-4 og forskrift om konsekvensutredning fra 01.04.2005. NVE har i utredningsprogrammet for kraftledningen slått fast hva som skal beskrives når det gjelder konsekvenser for fagtema reiseliv og turisme:

- *"Reiselivs- og turistnæring og utmarksbasert næringsvirksomhet langs traséen skal beskrives kort.*
- *Tiltakets innvirkning på næringsvirksomhetene skal vurderes og eventuelle avbøtende tiltak foreslås.*

Framgangsmåte:

Vurderingene skal bygge på informasjon innhentet hos lokale, regionale og sentrale organisasjoner, samt fra næringene. Eksisterende informasjon og dokumentasjon vedrørende samisk utmarksnæring i det berørte området skal gjennomgås og kompletteres med samtaler/intervjuer med berørte næringsutøvere. Vurderinger av konsekvenser skal sammenholdes med de vurderinger som gjøres under temaene "landskap" og "friluftsliv og ferdsel". Eventuelle erfaringer fra andre områder i Norge og andre land skal innhentes." (NVE, 22.09.08)

Samisk utmarksbasert næringsvirksomhet er ikke omtalt eller vurdert i denne rapporten. Før utredningsprogrammet ble fastsatt, var temaet lagt til utredningen for kulturminner. Vi henviser derfor til kulturminnerapporten for dette. Virksomheten til mange kartlagte reiselivsvirksomheter er imidlertid knyttet til utmarka og kan vel dermed defineres som "utmarksbasert næringsvirksomhet". Dette er beskrevet for hver berørte kommune.

3 Metode og datagrunnlag

3.1 Avgrensing av undersøkelsesområdet

Undersøkelsesområdet for temaet omfatter planlagt område for kraftledningstraséer mellom Balsfjord og Hammerfest, og et visst område på begge sider av kraftledningen.

Influensområdet er det området hvor etablering av ledningen antas å få virkning for reiselivsprodukter. I utgangspunktet avgrenses dette området til 4 km på hver side av ledningen (jf. landskapsrapporten). Virkningen kan være direkte eller indirekte; direkte ved at ledningen blir så synlig fra reiselivsproduktet at dens virkning/omfang er vurdert som stor negativ i landskapsrapporten (Berg 2008), indirekte ved at ledningen kan gi endret utsikt fra produktet eller gir redusert besøk på overnattingssteder i regionen fordi aktuelle besøksmål er påvirket negativt av ledningen. Det siste er vanskelig å verifisere og vil derfor bare løselig nevnt ved mulige tilfeller.

3.2 Datagrunnlag

Datainnsamlingen er basert på informasjon fra kommunene, internettsøk, faglitteratur og reiselivsstatistikk, intervjuer med lokale og regionale reiselivsoperatører, destinasjonsselskap, turistkontor, Reiselivsbedriftenes landsforening (sentralt og regionalt), kommuner, private aktører m.v. Datagrunnlaget vurderes som tilfredsstillende.

3.3 Metode

Definisjonen av *reiseliv* som benyttes mye både nasjonalt og internasjonalt, er gitt av FN-organisasjonen World Tourism Organization: "Reiselivet omfatter personers reise og opphold utenfor det geografiske området hvor de vanligvis ferdes, og hvor hovedformålet med reisen ikke er å få lønnet arbeid på det stedet de besøker" (Statistisk sentralbyrå).

Dette betyr at reiseliv omfatter både yrkes- og servicebetingede reiser samt reiser i ferie og fritid. Det betyr også at reiseliv omfatter reiser uten at personen må overnatte utenfor fast bosted.

NHO Reiseliv opererer med følgende definisjon av reiseliv (*Statistikk Nordnorsk reiseliv 2007*): "reiselivet er ingen entydig næring, men et system av ulike tilbud og funksjoner, som sammen gir den reisende en opplevelse, det vil si et helhetsprodukt." Reiselivet retter seg både mot nasjonale og internasjonale markeder, og det særegne er at kundene kommer til produktet og dette konsumeres på produksjonsstedet, det vil si "in situ".

3.3.1 Verdi

Reiselivet kan beskrives på ulike vis, men i rapporten har vi valgt å bruke følgende parametre:

Produkt: Aktiviteter og opplevelser
Marked: Tilbud og etterspørsel
Volum: Antall besøkende/gjestedøgn

Parametrene er stor grad innbyrdes avhengige og sier noe om hvilke områder som har verdi for reiselivet og hvilket omfang reiselivet har i tiltakets influensområde. Ved verdisseting har vi sett på hvor mye området er i bruk gjennom året, hvilke perioder av året det er i bruk. Hvilke egenskaper et gitt område har til ulike formål, samt hvilke behov aktørene har for å bruke akkurat dette området, er også av betydning. Behovet vurderes ut i fra omfanget på aktivitetene og etterspørsel fra andre aktører i regionen/området. Antall besøk og volum på turiststrømmen har det vært vanskelig å få tallfestet. Det er derfor hovedsakelig informantenes egne vurderinger av etterspørsel som ligger til grunn. Tilgjengeligheten til området og den infrastrukturen som aktørene eventuelt har i området, vil også være av betydning.

Det er også vurdert hvor viktig reiselivsnæringen er lokalt, regionalt og nasjonalt. Nedenfor vises to ulike sett med verdissetingskriterier

Tabell 3-1. Verdissetingskriterier på nasjonalt, regionalt og lokalt nivå (Ås mfl. 2006).

Nivå	Kriterium
Nasjonalt verdi	Flere og ulike næringsaktører. Mange markeder og segmenter til stede, både nasjonale og utenlandske besøkende. Attraksjoner og næringsaktører av nasjonal betydning. Næringen av stor betydning for kommunene i området.
Regional verdi	Signifikant næring med flere bedrifter. Varierte markeder som besøker ulike attraksjoner. Hovedsakelig hjemmemarkedet.
Lokal verdi	Lite utviklet næring med enkeltbedrifter som kan ha en viss lokal betydning. Få gjester. Hovedsakelig regionale markeder

Tabell 3-2. Verdissetingskriterier som bygger på Statens vegvesens håndbok 140 og DN Håndbok 25-2004.

Verdi	Kriterium
Stor	Attraksjoner/produkter som er viktige i nasjonal eller regional sammenheng/har nasjonal eller regional interesse. Reiseavstanden kan være lang.
Middels	Attraksjoner/produkter som er viktige innenfor kommunen.
Liten	Attraksjoner/produkter med lokal verdi som er viktige i delområder innenfor kommunen.

Disse kriteriene er ikke brukt på hvert enkelt reiselivsprodukt, men er sammen lagt til grunn ved en helhetsvurdering av reiselivstilbudene i influensområdet.

3.3.2 Omfang

Omfangsvurderingene er skjønnsmessige vurderinger av hvor store negative eller positive endringer ledningen vil medføre for det enkelte området/verdiene. Omfanget vurderes i forhold til 0-alternativet (situasjonen uten at tiltaket blir realisert). Det anvendes en femdelt skala for omfangsvurdering, modifisert etter Statens vegvesens håndbok 140 (2006).

	Stort positivt omfang	Middels positivt omfang	Lite/intet omfang	Middels negativ omfang	Stort negativt omfang
Bruksmuligheter knyttet til produkt/ attraksjon	Tiltaket vil <i>i stor grad bedre</i> bruksmulighetene	Tiltaket vil <i>bedre</i> bruksmulighetene	Tiltaket vil <i>ikke endre</i> bruksmulighetene	Tiltaket vil <i>redusere</i> bruksmulighetene	Tiltaket vil <i>ødelegge</i> bruksmulighetene
Attraktivitet knyttet til produkt/ attraksjon	Tiltaket vil <i>i stor grad øke</i> attraktiviteten	Tiltaket vil <i>øke</i> attraktiviteten	Tiltaket vil <i>stort sett ikke endre</i> attraktiviteten	Tiltaket vil <i>redusere</i> attraktiviteten	Tiltaket vil <i>i stor grad redusere</i> attraktiviteten

Kunnskapsgrunnlaget for vurdering av hvilken virkning store inngrep i naturen har på reiselivet er imidlertid mangelfull (jf. Aas m.fl. 2006), og det knytter seg dermed en god porsjon usikkerhet til denne analysen.

For noen reiselivsprodukter vil en kraftledning ha større virkning (omfang) enn andre, for eksempel antas det at virkningene av ledningen for et overnattingssted langs en trafikkert vei vil være mindre enn for et produkt som innbærer villmarksopplevelse.

3.3.3 Konsekvens

Med konsekvens menes de fordeler og ulemper et definert tiltak vil medføre i forhold til referansesituasjonen (0-alternativet). Konsekvensen vurderes ved å sammenholde verdi og omfang. Konsekvensen angis på en ni-delt skala fra meget stor positiv konsekvens til meget stor negativ konsekvens (Statens vegvesen 2006). Konsekvensmatrisen er vist i vedlegg 1.

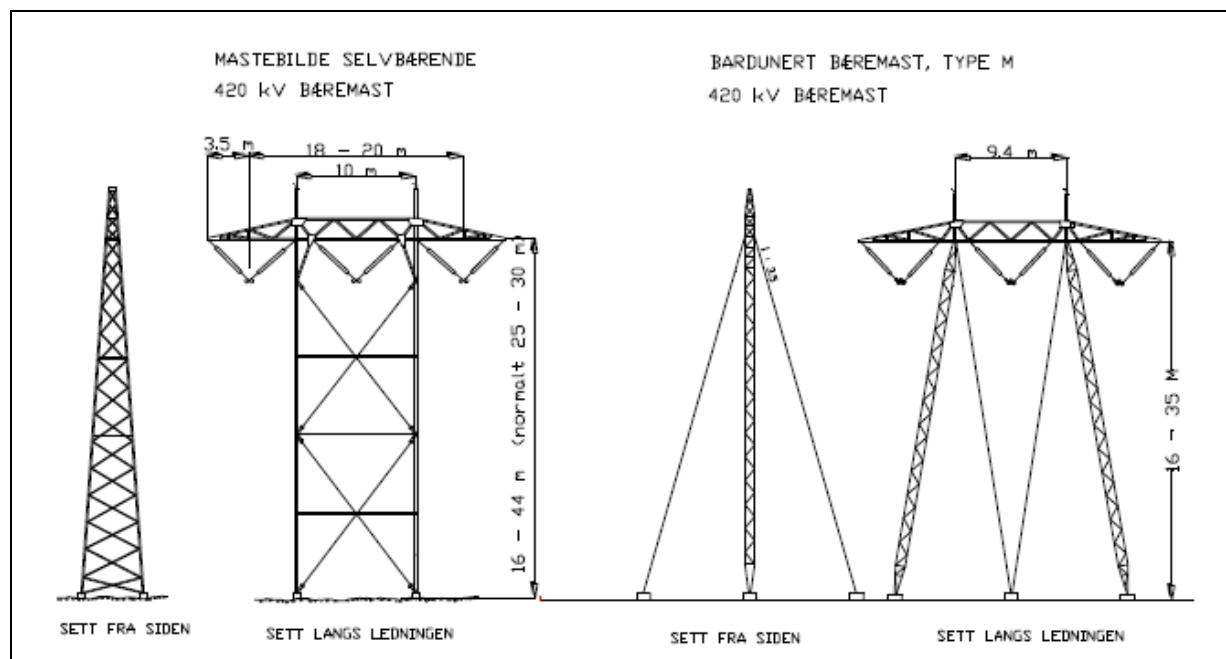
Konsekvensgrad er kun satt på hovedalternativet. For øvrige alternativ er det laget en beskrivelse av om dette er mer eller mindre konfliktfylt enn hovedalternativet, samt hvorfor det er vurdert slik.

4 Kort beskrivelse av tiltaket

Den 350 km lange planlagte ledningen vil strekke seg gjennom åtte kommuner; fem i Nord-Troms og tre i Vest-Finnmark.

I Balsfjord og litt inn i Storfjord kommune (Kitdalen) følger planlagt ledning daldrag. Deretter er det et generelt trekk frem til Skaidi i Kvalsund kommune, at ledningen vil gå på tvers av daler og over vidder. Fra Skaidi og ut til Hammerfest følges kysten. På det høyeste vil ledningen gå ca. 1000 m o.h. (sør for Kåfjorddalen). Store daler som vil krysses er blant annet Skibotndalen, Kåfjorddalen, Reisadalen, samt Kvænangsbotn. Ved Alta krysses fire daldrag; Eibyaldalen, Storelvdalen med Altaelva, Tverrelvdalen og Transfarelvdalen.

Planlagt 420 kV-ledning har master med ca. 10 meters faseavstand (avstand mellom strømførende liner). Med et normalt byggeforbudsbelte på 10 meter utenfor ytterste strømførende line vil ledningen legge beslag på en total bredde på ca. 40 meter der ledningen går alene. Parallellføring med eksisterende 132 kV -ledninger krever en avstand på ca. 20 meter mellom ytterfasene til de to ledningene. Lange spenn og spesielle forhold kan betinge større parallellavstand. Ledningen har i gjennomsnitt 3 master/km. Ledningen vil ha to toppliner hvorav den ene vil få innlagt fiberoptisk kommunikasjonskabel. Mastene vil bli av stål, og det planlegges en kombinasjon av selvbærende og utvendig bardunerte master. Hvilke mastetype som vil bli brukt hvor vil bli avklart i den videre planleggingen.

Figur 4-1: Figuren viser mastebilde for meldte 420 kV-ledning. Ledningen er planlagt bygget med en blanding av selvbærende og utvendig bardunerte master. Selvbærende mast til venstre inneholder betydelig mer stål enn den noe lettere utvendig bardunerte masten som er vist til høyre. Begge master vil ha et byggeforbudsbelte og ryddebelte i skog på ca. 40 meters bredde.

5 Beskrivelse av status og planer for reiseliv

5.1 Overordnet områdebeskrivelse

Ledningen vil gå over store ubebodde områder, men vil også passere i synlig avstand fra flere større tettsteder og byer. Dette gjelder i første rekke Nordkjosbotn, Hatteng, Alta, Skaidi, Rypefjord og Hammerfest. Til sammen bor rundt 45 000 mennesker i de åtte berørte kommunene, av dem 18 000 i Alta og nesten 10 000 i Hammerfest.

E6 er den viktigste landbaserte kommunikasjonsåren gjennom området. Veien følger i hovedsak kysten nordover til Alta, hvor den krysser viddeområdet Sennafjellet og fortsetter videre mot Øst-Finnmark. Ved Skaidi leder riksvei 94 videre til Kvalsund og Hammerfest.

E8 knytter sammen Norge og Finland via Skibotndalen. Veien, som går fra Tromsø til Tornio i Finland, kalles "Nordlysvegen" og er en utpreget turistvei (NAF Veibok 2004).

Fra Alta går riksvei 93 mot Kautokeino og Finland.

5.2 Grunner/drivere for å reise i Norge

Innovasjon Norge har laget en markedsrapport for reiseliv i Norge (Markedsrapport 2007/2008). Rapporten bygger blant annet på undersøkelser gjort av Market Survey i 2007. Et av spørsmålene som trekkes frem er hva som er viktig for turisten når han/hun skal velge ferie- og fritidsreiser i Norge med 1-6 overnattinger. Svarene viser at opplevelser er viktig, og natur fremstår som den klart viktigste *driveren*. Boforhold og pris er også viktige påvirkningsfaktorer. Resultatene viser at drivere er noe forskjellig i de ulike segmentene:

- Sørlandingene er mest opptatt av naturopplevelser (24 %), mens de som bor i midt-Norge i mindre grad nevner naturopplevelser (11 %).
- Vestlendingene virker mer prisbevisste da 24 % nevner prisvariabler som rimelig overnatting eller bra pris.
- Foreldre med barn 0-13 år naturligvis mer opptatt av barnevennlighet og aktiviteter for barn.
- Det er ingen klare forskjeller mellom de som har og ikke har egen hytte/bruksrett til hytte.
- De som har reist mye innværende år nevner i større grad friluftsliv og kulturelle opplevelser. Det samme gjelder for de som kjenner godt til ferie- og opplevelsesmulighetene i landet.
- De som kjenner lite til Norge svarer i stor grad vet ikke (47 %) på hva som er viktig for dem.

Det ble også undersøkt hvilke aktiviteter/opplevelser som er av betydning for turisten ved valg av ferie- og fritidsreiser på 1-6 overnattinger i Norge fordelt på de ulike årstidene:

- Ski er viktigst på ferier i Norge om vinteren. Nordmenn er mest opptatt av uteaktiviteter som langrenn og alpint i vintersesongen, men spa og shopping er også av betydning for valg av feriereiser innenlands på vinterstid. Shopping er viktig året rundt, og én av fire sier shopping er av betydning på vinteren.
- Opplevelser (turløyper) og shopping er mest sentralt om våren.
- Sjø og vann viktigst om sommeren. Betydningen av de ulike aktivitetene er klart sterkere om sommeren enn i de andre årstidene. Her står vannaktiviteter og båtliv sentralt, mens over halvparten også sier at festivaler og kulturarrangementer påvirker valget av ferie- og fritidsreiser om sommeren. Familieparker er av stor betydning spesielt for småbarns-familier, mens turløyper er av betydning for fire av ti og gjelder for alle segmenter.
- I høstsesongen er fotturer viktigere enn ellers på året, og den klar viktigste aktiviteten ved valg av ferie- og fritidsreiser. Shopping er like viktig på høsten som ellers i året, mens spa, jakt- og fiske og kulturarrangement ligger på en god tredjeplass.

(Kilde: Market Survey 2007. Gjennomført av phd på oppdrag av Innovasjon Norge i uke 46, 2007.)

Med dette som bakteppe vil vi gjøre en overordnet gjennomgang av status for reiselivet i Troms og Finnmark, og en noe mer detaljert beskrivelse av reiselivet i kommunene som berøres av den planlagte kraftledningen.

5.3 Reiseliv på nasjonalt og regionalt nivå

5.3.1 Troms

Turister reiser hovedsakelig til Troms for å oppleve naturen. Naturbasert reiseliv er derfor det viktigste produktet for reiselivet i Troms. Naturbasert reiseliv er også et videre satsingsområde for Troms reiseliv. Reiselivet består av ca 400 aktører. 80 % av disse er relativt små, det vil si at det har under 10 ansatte og de omsetter for under 10 mill. kr. i året (Arne Trengereid, Troms Reiseliv pers. med.).

Troms er delt inn i flere regioner: Nord-Troms, Tromsø, Midt-Troms og Harstad. Regionene er ulike, men har det til felles at de rommer både innland og kyst (www.visit troms.no).

Troms har tre av Norges nasjonalparker Ånderdalen, Øvre Divedal og Reisa nasjonalparker. Disse trekkes frem som viktige nasjonale attraksjoner (ref. Troms Reiseliv). Den planlagte ledningen er ikke synlig fra noen av disse nasjonalparkene.

Produkter som markedsføres er blant annet:

- Fugleobservasjoner
- Elve- og innlandsfiske, isfiske og havfiske
- Turridding og kanefart
- Kanopadling og elvebåtturer
- Øyhopping
- Dykking og sjørafting

- Hvalsafari
- Vandring med og uten guide, sommer som vinter
- Ski og trugeturer
- Møte med den samiske kulturen
- På ski med båt
- Nordlysturer
- Snøskuter
- Jakt

Statistikk for antall gjestedøgn i fylket for 2007 viste et omfang på ca. 196 000, fordelt på hotell, camping, hyttegrend og vandrerhjem. Av dette utgjør markedsandelen utenlandske gjestedøgn bare 3,1 % (Innovasjon Norge, rapport om kommersielle gjestedøgn april 2008).

5.3.2 Finnmark

Reiselivsnæringen er viktig for Finnmark. Tall fra RBL (Reiselivsbedriftenes landsforening) for 2006 viser en omsetning på ca. 2 milliarder kroner og et antall årsverk i næringen på ca. 2340 (Landsdelsutvalget 2006). Reiselivsnæringen er en næring i vekst og et område hvor det arbeides mot økt aktivitet i årene som kommer.

Særlig er Finnmark som reisemål vinterstid noe det nå jobbes med å markedsføre, jf. brosjyren *Finnmark, vinter 2007/2008* fra Finnmark Reiseliv AS. I 2000 etablerte Finnmark fylkeskommune selskapet Finnmark Reiseliv AS. Selskapet er fylkesselskap for Finnmark, og har ansvaret for å markedsføre Finnmark som et helårlig, attraktivt reisemål.

I Finnmark finnes det fire nasjonalparker; Stabbursdalen nasjonalpark med verdens nordligste furuskog, Øvre Anarjohka nasjonalpark, en avsides og urørt del av Finnmarksvidda, Øvre Pasvik nasjonalpark som ligger i Nordkalottens største urskog og den nyopprettede Seiland nasjonalpark som ligger mellom kommunene Alta, Hammerfest og Kvalsund. På Visitnorway sine hjemmesider for Finnmark er nasjonalparkene, helleristningene i Alta (som er på UNESCOs verdensarvliste) og Nordkapp trukket frem som tre viktige attraksjoner for fylket.

Blant øvrige reiselivsprodukter som markedsføres kan nevnes:

- Dykking, fiske og fangst av kongekrabbe
- Kystkulturen
- Den samiske kulturen
- Turer med elvebåt
- Turer med snøskuter, rein eller hundespenn
- Reiser med Hurtigruten
- Midnattssol og mørketid
- Nordlys
- Naturopplevelser – arktisk natur, arktisk safari, snøskuterturer

Statistikk for antall gjestedøgn i fylket for 2007 viste et omfang på ca. 96 000, fordelt på hotell, camping, hyttegrend og vandrerhjem. Av dette utgjør markedsandelen utenlandske gjestedøgn bare 1,3 % (Innovasjon Norge, rapport om kommersielle gjestedøgn april 2008).

5.3.3 Hurtigruten

Hurtigruten ASA driver 11 hurtigruteskip langs norskekysten, samt 54 ferge- og hurtigbåtruter i Nordland, Troms og Sunnmøre. Det har også to skip i cruise i Antarktis og et skip i cruise på Grønland. I tillegg tilbyr selskapet cruise mellom Arktis og Antarktis og på Svalbard.

Fergen "Hurtigruten" har gått langs norskekysten siden 1893. Utviklingen av turisme stod tidlig sentralt. Egne turistruter ble opprettet i sommerhalvåret, og Hurtigruten ble aktivt markedsført som en attraktiv reise for å oppleve Nord-Norge og midnattssolen. Fra om lag 6000 reisende i 1893 økte den til vel 70.000 i 1916. Antallet reisende i 2007 var 470.000. Av disse er ca. 400.000 såkalt distansereisende nordmenn (kortere strekninger), mens resten er feriereisende, hovedsakelig tyskere, nordmenn, briter og amerikanere (R. Norum, kommunikasjonsdirektør Hurtigruten).

I 2005 kåret reiselivstidsskriftet Lonely Planet Hurtigruten til verdens beste sjøreise (www.hurtigruten.com). Fra fergen kan man delta på en rekke utflukter (jf. Hurtigrutens utfluktsprogram 2008) knyttet til attraksjoner langs kysten. Kun opplevelser i og ved Hammerfest by vil foregå i nærheten av den planlagte 420 kV ledningen. Man vil ellers ikke kunne se ledningen fra sjøreisen. Selskapet selv har ingen formening om den planlagte ledningen, og forutsetter at regulerende myndigheter gjør vurderinger som er best tjenlige for alle interessenter (pers. med. R. Norum, kommunikasjonsdirektør Hurtigruten).

5.3.4 Kulturminner som reiselivsprodukt

Fotefar mot nord er en veiviser i historie som omfatter hele den nordnorske landsdelen, fra Namdalen i sør til Finnmark i nord. Alle de 103 kommunene er med. Hver kommune i området har valgt ut ett kulturminne eller kulturmiljø. Dette er mer eller mindre tilrettelagt med kulturstier, skilting eller utstillinger, i tillegg er det utarbeidet et hefte om hver kommunes valgte område eller Fotefar. Gjennom disse kan en få tilgang til landsdelens historie (troms.kulturnett.no/fotefar).

Disse kulturminnene er også å anse som attraksjoner og mål for turister, men de er noe ulikt verdsatt som attraksjon i de respektive kommunene. I tabellen nedenfor (Tabell 5-1) er "Fotefarsteder" i kommunene som passerer av planlagt ledning, beskrevet kort:

Tabell 5-1. Oversikt over "Fotefarsteder" i berørte kommuner.

Kommune	Fotefarsted
Balsfjord	Helleristningsområdet på Tennes (8-10 km fra ledningen).
Storfjord	Skibotn markedsplass: Plassen var en gang treffsted for folkeslagene på Nordkalotten. Her kom norske, finske og svenske handelsmenn for å kjøpe og bytte varer med norske, samiske og kvenske beboere i området. (12-17 km fra alternative ledninger)

Kåfjord	Fjærbuene i Birtavarre: Ved Kåfjorden, langs sjøkanten i Birtavarre, ligger ei tett rekke med små sjøhus. Gården Holmenes og fjærbuene forteller en historie om sjøsamiske næringstilpassing og den allsidige bruken av ressurser i sjø, innmark, utmark og skog. (6-11 km fra alternative ledninger)
Nordreisa	Tørfoss: Kvengård i Reisadalen. (0,5 km fra ledning.)
Kvænangen	Slettnes i Jøkelfjord: Gjenreisningsgården Slettnes ligger i sjøsamisk område på sørsiden av Jøkelfjorden, med praktfull utsikt mot fjellene på Kvængshalvøya. Her har det vært drevet fiske og jordbruk der kvinnen har hatt ansvar for gårdsdrift mens mannen var på sjøen. (Mer enn 25 km fra ledning.)
Alta	Kobberverket i Kåfjord: Nordkalottens første storindustri ble etablert i 1826 og sto under engelsk, seinere svensk ledelse. Ruinene finner du langs en 1,2 km lang kultursti ved Kåfjord kirke. (9-15 km fra ledning.)
Kvalsund	En stein til gudenes ære: Offersteinen – åhkånjargstábba eller stalloon – står i Stållogårggu-flågene ved Kvalsundbrua. Den forteller om samenes gamle religion. (100-200 m fra ledning.)
Hammerfest	Gåtefulle Forsøl: 9 km fra Hammerfest ligger Kirkegårdsbukta. Hustuftene her stammer fra steinalder, jernalder og nyere tid. Mest spesiell er mangeromstufte fra tidlig middelalder, med seks rom og tre innganger. (ca. 5 km fra ledning.)

5.4 Volum – antall besøkende

Antall turister som besøker ulike attraksjoner, overnattingssteder eller kommuner har det vært vanskelig å få tak i. Opplysningene fra kommunene selv eller fra ulike aktører har vært variable og lite sammenlignbare. Nedenfor finnes tall for antall registrert gjestedøgn fra Statistisk sentralbyrå (SSB).

Det er begrenset hvilke reiselivstall som er tilgjengelige på kommunenivå, fordi det må være minst tre enheter for at SSB kan oppgi slike tall (Arild Krogh, SSB, pers medd. 20.08.08). Det er videre verdt å merke seg at registrerte hotell er overnattingsbedrifter med 20 eller flere senger. Hyttegrender registreres dersom det er tre eller flere hytter, og campingplasser er med i statistikken dersom det er 8 eller flere hytter og/eller 50 eller flere oppstillingsplasser for telt/campingvogn.

Tallene omfatter ikke gjestedøgn i private utleiehytter, det vil si gårdsbruk eller andre som leier ut en eller noen få hytter eller lignende. Slike virksomheter er det en del av i de aktuelle kommunene.

Det er videre verdt å merke seg at dette er tall for hele de aktuelle kommunene, mens kun mindre deler blir berørt av de ulike kraftledningstraséene. Tallene gir allikevel et visst uttrykk for omfang av reiseliv i de berørte kommunene.

Tabell 5-2. Oversikt over gjestedøgn. Tall for 2007 (SSB).

Kommune(r)	Antall registrerte gjestedøgn totalt	Hotell (andel utlendinger)	Camping (andel utlendinger)
Alta	138.316	80.474 (27 %)	57.842 (47 %)
Hammerfest	52.173	52.173 (9 %)	Ingen tall
Nordreisa	35.442	15.533 (42 %)	12.498 (69 %)
Storfjord	19.909	Ingen tall	19.909 (36 %)
Balsfjord og Kvænangen*	Ingen tall	Ingen tall	4.009 (31 %)
Kåfjord	5.104	Ingen tall	5.104 (56 %)
Kvalsund	Ingen tall		

* Tall for Balsfjord og Kvænangen foreligger samlet på grunn av få og små overnattingsenheter i disse kommunene.

Tallene er altså ikke dekkende for reiselivet i berørte kommuner, men indikerer at det er mye turisme i Alta, som også er den suverent mest besøkte av "våre" kommuner, etterfulgt av Hammerfest, Nordreisa og Storfjord. For Storfjord kommer bl.a. en stor aktør som Skibotnsenteret som tillegg til opplysningene fra SSB, med drøye 9.000 gjestedøgn i 2007 (mail fra A. W. Hansen, Skibotnsenteret).

5.5 Reiseliv i berørte kommuner

I dette kapitlet presenteres reiselivet i de kommunene som den planlagte ledningen går gjennom. Intensjonen har vært å lage en overordnet oversikt, hvor de viktigste reiselivsproduktene er presentert, dvs. de som kommunens (ev. fylkets) egne markedsføringsorgan fremhever. Lista i vedlegg 2 viser hvilke aktører som er sjekket ut i hver kommune. Gjennomgangen av produkter, marked og volum danner grunnlag for verdivurderingen i kap. 6. Til slutt for hver kommune er det listet opp hvilke aktører eller attraksjoner som antas å kunne bli berørt av den planlagte kraftledningen, dvs. som befinner seg innen influensområdet til ledningen.

5.5.1 Balsfjord

Balsfjord kommune (Troms) strekker seg over et område på 1493 km² hvor landskapet varierer fra flatt fruktbart jordbruksland til ville fjellområder, de høyeste på drøyt 1500 moh. Balsfjord er en typisk jordbrukskommune, og en av de største i Nord-Norge. Storsteinnes er administrasjonssenter og det største tettstedet i kommunen. Innbyggertallet i kommunen er pr. 1.1.2008 på 5529 (www.balsfjord.kommune.no).

Balsfjord kommune ligger innenfor området til destinasjonsselskapet Troms reiseliv.

E6 krysser kommunen på sørsiden av Balsfjorden og E8 fra Tromsø går langs østsiden av fjorden. Europaveiene møtes i Nordkjosbotn og fortsetter videre nordover mot Skibotn i samme trasé. Nordkjosbotn har bussforbindelse med bl.a. Tromsø og Storsteinnes.

Produkt (Aktiviteter og opplevelser)

Viktige produkt/attraksjoner er merket at på temakart 1/5 (vedlegg 3).

I Nordkjosbotn kan man overnatte på Vollan Gjestestue eller på to campingplasser. Fra kommunen får vi opplyst at det er lite reiselivsaktivitet i nærområdet til den planlagte 420 kV-ledningen (Siri Skaalvik pers. med.) Det går en scooterløype inn Vassdalen/Finndalen fra Tamokdalen og gjennom Mortensdalen på grensen til Storfjord. Fra Gjestestua er det turmuligheter bl.a. opp Russedalen, til Russetinden, Storvatn og Perstind

"Nordlysvegen" (E8) går gjennom kommunen, via Nordkjosbotn (jf. kap. 5.1). Ved E6/E8 ca. 4 km nord for Nordkjosbotn ligger "Navnesteinen" eller "Piggsteinen", en stor steinblokk som er utsmykket med graffiti av veifarende (NAF Veibok 2007-2009).

Figur 5-1. Navnesteinen i Balsfjord. Foto: E. Berg.

I Tamokdalen har Lyngsfjord Adventure (se kap. 5.5.2) bygget Camp Tamok med flere lavvoer og badestamp. Stedet ble åpnet høsten 2007. Turistene fraktes til campen fra fire hoteller i nærheten og tas med på turer med reinsdyr, hunder eller snøskuter. Det foregår også en del aktivitet knyttet til iskltring i Tamokdalen.

Turistinformasjon: Balsfjord kommune eller Visit Troms.

Sesong: sommersesong juli – august. Vertshus og hotell holder åpent hele året.

- Registrerte aktører eller attraksjoner som antas å ligge innenfor den planlagte kraftledningens influensområde: Sjøvolla camping, Volla gjestestue, Bjørnebo camping og Navnesteinen.

Planer for reiselivsutvikling

Volla Gjæstestue i Nordkjosbotn har planer om utvidelse med et nybygg på ca 300 kvm med 25 hotellrom, møterom og restaurant. Det skal også bygges hytter langs elvekanten. I forbindelse med hotellutbyggingen foreligger det også ønske om å lage en scooterløype som kan knyttes sammen med en løype fra Tamokdalen.

Planlagt utvidet overnattingskapasitet vil være innenfor influensområdet til planlagt kraftledning. Mulig ny scooterløype vil gå parallelt med planlagt kraftledningstrasé 5-6 km.

5.5.2 Storfjord

Storfjord kommune i Troms har et areal på 1.542 m² og et innbyggertall på 1.893. Kommunesenteret ligger i Oteren.

Storfjord grenser både mot Sverige og Finland. Ved Treriksrøysa, som ligger langs turstien *Nordkalottløypa*, kan man være i tre land - samtidig. I Storfjord har samer, kvener og nordmenn levd sammen i generasjoner. Flere severdige gamle bygninger som avspeiler dette historiske mangfold er bevart og restaurert, bl.a. på Horsnes, i Signaldalen og i Skibotn, der de ærverdige markedsbuene står i sentrum for det tradisjonsrike Skibotn Marked ved St. Hans-tider (www.storfjord.kommune.no).

I Storfjord finnes også *Nordlysobservatoriet*. Feltstasjonen tilhører universitetet i Tromsø og ligger i Skibotndalen, 6 km fra Skibotn. Stedet brukes til studier innen naturfag.

E6/E8 går gjennom kommunen langs Storfjorden. Ved Skibotn skiller veiene lag og "Nordlysvegen" (E8) går opp Skibotndalen mot Finland, mens E6 fortsetter nordover mot Kåfjord. Nærmeste flyplasser finnes i Tromsø og i Sørkjosen. Det går scooterløyper opp Skibotndalen, Kitdalen og opp Mortensdalen til Signaldalen. Alle disse løypene knyttes sammen med løyper på fjellet (se temakart 1/5).

Kommunens nettsider forteller om naturområder som innbyr til varierte aktiviteter, som for eksempel vandring, klatring, skiturer, bærplukking og fiske både til havs og i innlandet.

Produkt (Aktiviteter og opplevelser)

Viktige produkt er merket at på temakart 1/5 (vedlegg 3).

Bohlmannsveien (5,5 km) starter fra E6 og slynger seg oppover bratte fjellsider inntil den når Falsnesplataet, som for Wehrmacht skulle bli et festningsverk mot inntrengere østfra. Fra

toppen av Falsnesplatået har man en fantastisk utsikt ut Lyngenfjorden. Bohlmannsveien er også omtalt som Blodveien da den ble bygget på offeret av russiske og tsjekkiske krigsfanger som var internert i fangeleirer i Storfjord. Storfjord kommune har en bre krigshistorie og mange plasser ser man fortsatt krigshistoriske minner.

I tillegg til å være et av Nord-Troms Museums hovedanlegg er Skibotn markeds plass Storfjord kommunes *Fotefar mot nord* prosjekt. Markeds plassen ligger rett ved E6 i tettstedet Skibotn.

Figur 5-2. Ottertinden. Foto. E. Berg.

I Signaldalen kan man oppleve "dølakultur" og en unik natur som gir utfordringer på mange plan. *Signaldalen Turopplevelser* arrangerer korte skogsturer med kaffebål på elvebredden, dagsturer til toppene som rager 1400-1500 meter i været, mer luftige turer til Ottertinden, Nordens Matterhorn, hundesledeturer og padleturer på Signaldalselva (www.signaldalen.no).

Lyngsfjord Adventure bruker Skibotndalen og Signaldalen til flere av sine utflukter, som kan være reinkjøring, scootersafari, hundekjøring, kanopadling, brevandring, sykkel tur eller samiske kulturopplevelser www.lyngsfjord.com. Aktiviteter foregår også i Lyngsalpene og på Lyngenfjorden. Viddeområdet mellom Kitdalen og Skibotndalen brukes i mindre grad, men det foreligger planer om mer omfattende bruk (se nedenfor).

Rovvejkfossen i Skibotndalen er et flott skue på den tida av året når Rovvejohka går med full vannføring. Fossen har et fritt fall på om lag 28 – 30 meter og ligger langs E8 omtrent midtveis mellom Skibotn og riksgrensa.

Figur 5-3. Signalaldalen. Foto: E. Berg.

Lulledalen Skogsti, sør i Lulledalen naturreservat i Skibotndalen: Stien går gjennom et område med ulike naturtyper, dyre- og fugleliv, botanikk og kulturminner. Langs stien er det er satt opp ca 60 plakater som forteller om vegetasjonen og faunaen i området. Langs stien kan man oppleve flere ulike orkidèarter. Mariskoen er den mest kjente orkidèarten i Skibotndalen www.den-norske-turguiden.com.

Figur 5-4. Rovvejkfossen. Foto: Jan R. Olsen.

Skibotnsenteret er en rehabiliteringsinstitusjon (i regi av LHL) og samtidig et mye besøkt overnattings- og kurssted i Skibotn.

Marked - tilbud og etterspørsel

Overnattingstilbud i kommunen: 4 hoteller/ vertshus, 5 campingplasser og et vandrerhjem.

Bespising: Det er seks spisesteder Storfjord i følge kommunens egne nettsider.

Turistinformasjon: Storfjord turistinformasjon ligger i Skibotn (77 71 41 75). De har åpnet fra juni til september (www.storfjord.kommune.no). I 2007 hadde turistinformasjonen ca 9000 besøkende (Michael Gittschau pers. med.).

Sesong: Det kommer turister til kommunen hele året. Vinterstid er det flest internasjonale turister som kommer for å oppleve den arktiske vinteren. Om sommeren er det i større grad turister fra for eksempel Sverige og Finland (John Egil Ottosen pers. med.).

- Registrerte aktører eller attraksjoner som antas å ligge innenfor den planlagte kraftledningens influensområde: Scooterløyper i Mortensdalen, Signaldalen, Kitdalen og Sørtdalen og aktører som bruker disse. Rovvejohkfossen.

Planer for reiselivsutvikling

Storfjord kommune gav i 2007 ca 1 mill.kr til reiseliv gjennom tilskudd. Det foreligger planer om å etablere et regionalt turistinformasjonssenter ved å utvikle Nordkalottsentret i Skibotn (John Egil Ottosen pers. med.). Planene innebærer et samarbeid med Sverige og Finland. Planlagt kraftledning vil ikke være synlig fra Skibotn.

Statskog har planer om å bygge ut en 18 hulls golf- bane, 160 høystandardshytter, helikopterlandingsplass, caravanområde, fotballbane, skøytebane etc i Skibotndalen ved Brennfjell (www.statskog.no). Planlagt kraftledning vil ikke være synlig fra Brennfjell.

Det er planer om å verne et område mellom Treiksrøysa og Breiddalen ("vern ved bruk" i nasjonalpark/landskapsvernområde) (pers.med J.E. Ottosen). Dette innebærer også at scooterløypa i Breiddalen vernes, som den andre i Norge og at kvaliteter i området gjøres mer kjent med tanke på turisme. I området er det funnet store grotter og merker etter Læstadius vandringer til Norge. Kraftledningsalternativ 1.18 vil krysse scooterløypa ved fjellet Bogen, like før løypa kommer opp til Breiddalen.

I kommunedelplan for Idrett og fysisk aktivitet 2004-2007 er det foreslått et alpinanlegg (150-200 m langt) like ovenfor Ottertun (forslag fra 1995). A. Nystad i Storfjord kommune har gitt informasjon om hvor omtrent bakken er planlagt. Hun bemerker at hun er usikker på bakkens lengde. Dersom bakken blir 150-200 m lang, vil planlagt kraftledning krysse/tangere bakkens øvre del. Med lokale tilpasninger av mastepunkter vil dette ikke være noe problem for utvikling av bakken.

5.5.3 Kåfjord

Kåfjord kommune ligger i Troms ved Lyngenfjorden. Kommunen har et areal på 997 km² og et innbyggertall på 2.248. Kommunen har tre tettsteder: Manndalen, Birtavarre og kommunesenteret Olderdalen. Primærnæringene er viktige i kommunen, som har store utmarksressurser og er den mest fjellrike kommunen i Troms. Over 75 % av arealet ligger mer en 600 meter over havet. Dette gir gode muligheter for opplevelser i naturen (www.kafjord.kommune.no).

E6 går gjennom kommunen, langs Lyngenfjorden. Det går bilferge over fjorden mellom Olderdalen og Lyngseidet, og det er daglig bussforbindelse til Tromsø og Alta. Nærmeste flyplass ligger i Sørkjosen i Nordreisa kommune, ca. 4 mil nord for Olderdalen. Tromsø Lufthavn er likevel mest brukt for flytrafikk.

Naturbasert reiseliv med fokus på kulturopplevelser er viktige reiselivsprodukter i kommunen. Kåfjord kommune er preget av sjøsamisk kultur og identitet, og en del av reiselivssatsingen bygges opp rundt dette.

Produkt (Aktiviteter og opplevelser)

Viktige produkt/attraksjoner er merket at på temakart 2/5 (vedlegg 3).

Det er flere kultur- og naturattraksjonene opp i gjennom Kåfjorddalen (Hilde Johnsen, Kåfjord kommune, pers. med.). Øverst i Kåfjorddalen finnes nedlagte Ankerlia smelteverk (fra ca. 1900) og broa over Goikegora, Tørrjuvet, en canyon med store dimensjoner (NAF Veibok 2007-2009). Tromsø museum har, i følge Veiboka, beskrevet juvet som Nord-Norges vakreste og største canyon. Ruiner og tipphauger ved Ankerlia smelteverk danner kulturmiljø som sammen med storslått natur gir stedet et særpreg. I dag er det ruinene, tipphaugene, veiene og andre rester som utgjør kulturmiljøet og som i liten grad er berørt av nyere inngrep. Det storslåtte beliggenheten gir kulturmiljøet et verdifullt særpreg som et kulturminne om den tidlige industrialiseringen i Nord-Norge (www.tromsfylke.no).

Kåfjord kommunes *Fotefar mot nord* prosjekt er Fjærbuene i Birtavarre. Buene ligger på ei rekke langs strandkanten like ved E6 nord for Birtavarre (ref. Nord-Troms museum).

Olderdalen Rorbuer tilby overnatting og opplevelser i Kåfjord. Kåfjorddalen opp mot Ankerlia, Olderdalen og Djupvik er viktige områder for deres aktiviteter (pers.med Øystein Berg, eier Olderdalen Rorbuer).

Lyngen Lodge er et overnattings- og aktivitetssted, lokalisert til Djupvik, helt nord i Kåfjord. Stedet tilbyr en rekke naturbaserte aktiviteter knyttet til bl.a. Reisadalen, Lyngsfjorden og Lyngsalpene (pers.med. E. Braathen, daglig leder Lyngen Lodge).

Kåfjord Tursenter er et nystartet firma som tilbyr tilrettelagte turer, jakt og fiske i områder i og omkring Kåfjord. Utfluktene legges opp etter kundenes ønsker.

Den internasjonale urfolkfestivalen *Riddu Riđđu*, finner sted i Manndalen i juli hvert år (www.riddu.no). Med festivalen ønsker *Riddu Riđđu* å "synliggjøre, utfordre og utvikle samisk

kultur og identitet. Riddu Riđđu gir folk i Nord-Troms, Nord-Norge, Norge, og urfolk i hele verden en møteplass utenom det vanlige.”

Fra Kåfjord kan man gå inn til Raisduottarhaldi Landskapsvernområde og Reisa nasjonalpark i nabokommunen, Nordreisa. Et viktig turistmål er også Halti, Finlands høyeste fjell som ligger på grensa til Kåfjord.

Figur 5-5. Kåfjorddalen; utsikt mot Ankerlia og Sorbmejhoka fra brua over Tørrjuvet. Foto: E. Berg.

Marked - tilbud og etterspørsel

Overnattingstilbud: Overnattingstilbudet i kommunen er Manddalen sjøbuer, Gammelhotellet i Olderdalen og Lyngen Lodge. I tillegg finnes det hytter og gårdsturisme.

Bespising: Aja samiske senter, Manddalen sjøbuer (for grupper), Birtvarre Husflidlag (sommeråpen), Siam catering og Lyngen Lodge (til egne gjester) tilbyr bespising.

Turistinformasjon: Det finnes per i dag ikke noe eget turistkontor i Kåfjord kommune, men det jobbes med å etablere en nettside med informasjon rettet mot turister. Kåfjord kommune er tilknyttet Troms reiseliv (H. Johnsen, Kåfjord kommune pers. med.).

Sesong: Det kommer turister både sommer og vinter, og det er mange turister fra Europa. Vinterturismen er rettet mot å oppleve den arktiske vinteren, noe som oppleves som eksotisk for mange turister som kommer sørfra. Om sommeren er mye av turismen rettet mot fiske. Sommeren er viktigste sesong.

- Registrerte aktører eller attraksjoner som antas å ligge innenfor den planlagte kraftledningens influensområde: Scooterløyper på fjellet og brukere av disse, Ankerlia og Tørrjuvet.

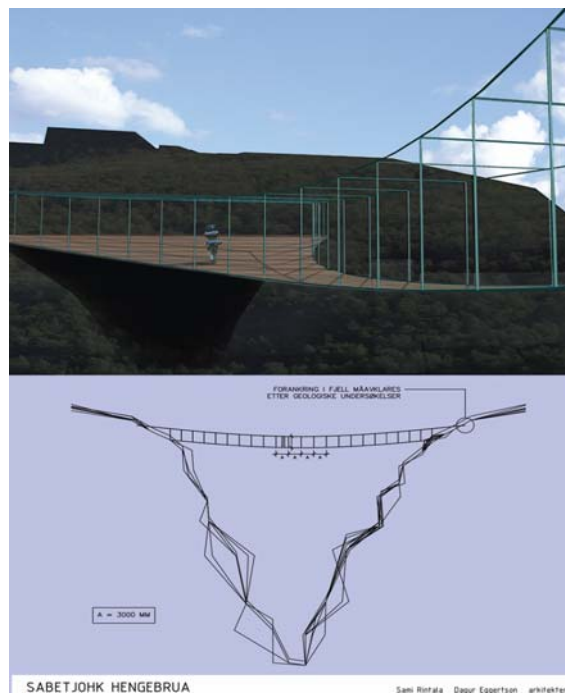
Planer for reiselivsutvikling

Det satses på turisme i Kåfjord kommune, spesielt tursime rettet mot natur og kulturopplevelser. Å utvikle vandringsturer som produkt er et satsingsområde, spesielt langs de gamle flytte- og ferdselsårene over vidda, for eksempel opp Kåfjorddalen mot Halti. Kommunen samarbeider med flere andre kommuner i regionen og Finland for å få i gang et interregionalt prosjekt (H. Johnsen, Kåfjord kommune pers. med.).

Kommunen ønsker å gjøre Kåfjord like kjent for turister som Lofoten og har fått 5,4 millioner kroner av Kommunal- og regionaldepartementet til satsingen. Tilrettelegging for vandring til fjellet Halti, strikkhopping fra brua i Ankerlia og fokus på arkitektur og lokale råvarer skal vekke interessen til norske og internasjonale turister www.nrk.no/nyheter. Vandringen opp Kåfjorddalen "Fra Ishavet til Halti" er et viktig utviklingsområde for kommunen. Det er planlagt en spektakulær hengebru over juvene i Kåfjorddalen (ved Sabetjohka), se Figur 5-6, Figur 5-7 og avmerking på temakart 2/5. Den kjente arkitekten Sami Rintala er involvert i en idéprosess rundt hvordan kulturminnet Ankerlia kan utvikles som ressurs i lokal næringsutvikling jfr. verdiskapingsprogrammet (Riksantikvaren) og Stortingsmeldingen "Å leve med kulturminner". En planlagt reiselivsetablering i nærheten av Ankerlia er nå blitt en helhetlig prosess for utvikling i og ved kulturminnet Ankerlia gruver (jf. Kåfjord kommunes nettsider).

Figur 5-6. Bildet viser med røde punkt hvor hengebrua er planlagt over Sabetjohka.

Figur 5-7. Arkitektens tegninger av hengebrua.

Både ledningsalternativ 1.0 og 1.5 vil gå gjennom området som planlegges utviklet mer for turisme. Alternativ 1.0 vil gå ca. 500 m sør for hengebrua, mens avstanden til alt. 1.5 vil være ca. 3 km.

5.5.4 Nordreisa

Nordreisa kommune har et areal på 3434 km² og et innbyggertall på nærmere 5.000. Kommunesenteret er Storslett. Fem km lengre sør, langs E6, ligger Sørkjosen hvor man finner flyplassen og havneanlegg. Rv. 869 fører ut til Skjervøy, hvor Hurtigruta har anløp. Fra Rotsund går det bilferge til Uløy og Kågen i Skjervøy. Trafikksenteret til Troms Innland Rutebil AS finnes også i kommunen (www.nordreisa.kommune.no).

I Nordreisa ligger det gamle handelsstedet Havnes, Reisadalen og Reisa nasjonalpark, som alle er kjente turistmål. Ved Halti kvenkultur- og nasjonalparksenter på Storslett er det turistkontor. Nordreisa kommune er tilknyttet Troms Reiseliv (Knut Berg, Nordreisa kommune, pers. med.).

Reisavassdraget er et av de mest verneverdige vassdragene i hele landsdelen. Det er dokumentert store verneverdier både på den natur- og kulturvitenskapelige sektor. Det er registrert et mangfold av kulturminner fra samisk, kvensk og norsk kultur. Reisadalen sies å være den mest utpregete kvenske dalen i Nord-Norge. Det er påvist kulturminner fra en jernaldergård og tufter fra kystsamisk bosetting. Begge deler betegnes om sjeldne. Reisadalen er kjent som en særlig vakker dal, med stor betydning for friluftslivet. Store deler kan betegnes som villmark. Helt spesielle kvaliteter er forbundet med en elvebåttur opp til Mollisfoss. De øvre deler inngår i Reisa nasjonalpark og to tilhørende landskapsvernområder. Deltaet i fjorden er foreslått vernet som våtmarksreservat www.nve.no.

Produkt (Aktiviteter og opplevelser)

Viktige produkt/attraksjoner er merket at på temakart 2/5 (vedlegg 3).

Turister kommer til Nordreisa for å oppleve naturen. Opplevelser i Nordreisa er særlig knyttet til snøscooter, elvebåt på Reisaelva, nordlyset og midnattsola. I kommunen finnes det ca 20 mil med godkjente og merkede snøscooterløyper. Turer med elvebåt opp Reisadalen er meget populært. Vandringssturer er det også mange som benytter seg av, for eksempel *Nordkalottleden*. Det tilbys også rideturer med lyngshest i og ved Reisa nasjonalpark. Mange turister kommer for å fiske, både innlands og på havet.

Kulturopplevelser er også populære tilbud. Det jobbes aktivt med å fremme kvenkulturen og det arrangeres egne kvenkulturarrangementer (Knut Berg pers. med.). Ved Halti nasjonalparksenter på Storslett kan man bl.a. lære mer om samer og kveners bruk av naturen i Nord-Troms. På en slette i Reisadalen med den store Reisaelva som nærmeste nabo, ligger kvengården Tørfoss. Tørfoss er både *Fotefar mot nord-prosjekt* og Nord-Troms Museums kommunevise hovedanlegg.

Figur 5-8. Reisavassdraget sett fra Gahperusdalen. Sappen ligger midt i bildet. Eksisterende kraftledning foran og i ryddebeltet til høyre. Foto: E. Berg.

Sappen Leirskole Ferie- og fritidssenter ligger midt i Reisadalen. Stedet har servering, overnatting og arrangerer kurs og selskaper for opptil 50 personer. Gjennom samarbeidspartnerne Baskabut Huskies tilbys sledehundturer, i tillegg til scootersafari. Sappen Leirskole Ferie- og fritidssenter disponerer et grillsted ved Josvannet, som også er beregnet for handikappede. Det er utleie av kanoer, snøscootere, sykler og lavvo. Det finnes gode fiske- og jaktmuligheter.

Lenger sør i dalen finnes Reisadalen nasjonalpark. Her finnes bl.a. Mollisfossen, som er en av Nord - Europas største fossefall med 269 m fritt fall.

Norveg AS tilbyr enkel overnatting, kanopadling, turer, alpine topturer, skiturer og breturer. I tillegg tilbys vinteropplevelse med overnatting i snøhule og hundesledekjøring (www.visittroms.no). Reisadalen er et viktig aktivitetsområde.

Kvenorskaly Adventure tilbyr fotosafari, fisketurer og båtturer. Aktivitetsområdet går over kommunene Skjervøy, Kvænangen, Nordreisa, Kåfjord, Lyngen og Fugløy som ligger i Karlsøy og deler av Loppa kommune i Finnmark.

Marked - tilbud og etterspørsel

Overnattingstilbud i kommunen: Det finnes tre hoteller og fem campingplasser langs E6. Mye av virksomheten i disse hotellene er rettet mot trafikken til Nordkapp, siden Nordreisa ligger ca. en dags kjøring fra Nordkapp.

Bespising: Det finnes ni restauranter/spisesteder.

Turistinformasjon: Halti Nasjonalparksenter, tlf 77 77 05 56, og Troms Reiseliv, avd. Nord-Troms, tlf 77 77 05 77

Sesong: Det er flest turister om sommeren, og kapasiteten om på denne tiden av året er som regel "sprengt" (Knut Berg pers. med.).

- Registrerte aktører eller attraksjoner som antas å ligge innenfor den planlagte kraftledningens influensområde: Scooterløyper og brukere av disse, Reisadalen med Reisaelva, Tronsanes camping, Sappen leirskole, Laksefiskerens krypinn, Tørfoss fiskecamp og Tørfosstunet.

Planer for reiselivsutvikling

Det jobbes aktivt for å fremme turistnæringen. Nordreisa kommune jobber blant annet sammen med både Sverige og Finland for å fremme turisme i regionen. De har også flere EU prosjekter innenfor reiseliv. Kommunen er også medlem av Tornedalsrådet - som har... *som målsætning att främja Tornedals- kommunernas, näringslivets, företagens, organisationernas och invånarnas inbördes och internationella samarbete genom att verka för områdets intressen och dess utvecklande samt bevarande av det tornedalska kulturarvet* (www.tornedalen.org).

Det foreligger planer om å bygge et hyttefelt i den øvre delen av Reisadalen (Svartfosslia). Videre er det to anlegg under prosjektering ved fjordene. Det skal også bygges en stor camping i sentrum (Knut Berg pers. med.).

Hytteanlegget i Svartfosslia vil ligge helt i ytterkant av kraftledningsalternativ 1.0 sitt influensområde. Det er sannsynlig at terreng og vegetasjon vil hindre utsikt mot ledningen.

5.5.5 Kvæningen

Kvæningen kommune strekker seg fra Nordishavet til Finnmarksvidda, med stor variasjon i topografi. Pr. 010108 var det 1348 innbyggere i kommunen. Kommunesenteret ligger i Burfjord. Kommunen er tilknyttet Visit Troms. Ansi Turistservice formidler overnatting og reiselivsprodukter i kommunen.

E6 går gjennom kommunen. Ferga, Kvæningsruta trafikkerer Kvæningsfjorden mellom Skjervøy, Spildra, Burfjord og Reinfjord.

Primærnæringer som jordbruk og fiske som er ryggraden for bosettingen i kommunen. I dag er de fleste arbeidstakerne tilknyttet servicenæringer som kommunal virksomhet, forretninger m.m. I tillegg er det et fiskebruk i Reinfjord, et par mindre fiskemottak og litt småindustri. En næring som er i vekst er oppdrett av ulike marine arter som fisk og skjell. Turisme er en annen næring med potensial, nettopp også på grunn av de naturgitte forhold og tilgang på uberørt natur. I dag er tilbudet blant annet opplevelsesferie, gårdsturisme og campingplasser.

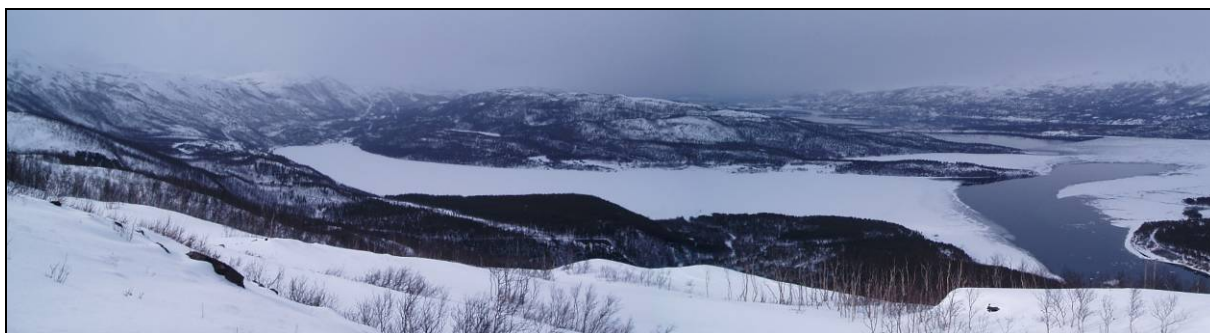
Det finnes flere offentlige snøskuterløyper man kan benytte seg av vinterstid (se temakart 2/5). En naturgitt særegenhet i kommunen er Øksfjordjøkelen som kalver i havet. Dette er sannsynligvis den største turistattraksjonen i kommunen.

Produkt (Aktiviteter og opplevelser)

Viktige produkt/attraksjoner er merket at på temakart 2/5 og 3/5 (vedlegg 3).

I Kvæningen finnes aktører som tilbyr brevandring på Øksfjordjøkelen og Langfjordjøkelen. I tillegg arrangeres guidede toppturer og fjellturer sommer og vinter flere steder i kommunen. Det tilbys også guidede turer med hest, både dagsturer og turer over flere dager på fjellvidda i Kvæningen. Flere aktører tilbyr båtutleie eller arrangerer fisketurer på Kvæningen og tilknyttede fjordarmer. Naturopplevelser står sentralt. På øya Spildra er det flere tilbud om overnatting og opplevelser.

Navit er en privat utmarkseiendom på ca. 60-70.000 mål i Kvæningen. På eiendommen tilbys jakt, fiske og vandring - eller bare nyting av naturen. Navitfossen fremheves som et landemerke ved FV 367. Røykfossen 1,5 km lenger opp er et kjent turistmål, ifølge grunneiers nettsider. Det samme gjelder Geitfjelltoppen ved inngangen til Navitdalen. Navitdalen, som er et noe større område, er foreslått som nasjonalpark.

Figur 5-9. Kvæningsbotn og Sørfjorden. Naviteidet til venstre. Foto: I. Bjørnstad.

På Kvæningsvidda over mot Alta er det igangsatt merking av den gamle malmveien (Badderelva-Mattisdalen) i Turistforeningens (DNT) regi.

Overnattingstilbud i kommunen: Det tilbys overnatting hos de fleste aktørene som er nevnt over.

Bespisning: Bespisning tilbys på Gildetun i sommerhalvåret og på Café E6 i Burfjord.

Turistinformasjon: Kvæningen kommune eller Ansi Turistservice.

Sesong: Sommersesong 1. juni -31. august, vintersesong 1. september – 31. mai

- Registrerte aktører eller attraksjoner som antas å ligge innenfor den planlagte kraftledningens influensområde: Scooterløyper, malmveien mot Alta.

Planer for reiselivsutvikling

Anleggsveien fra Kvænangsbotn og opp til vannet Lassajávri er planlagt åpnet for fri ferdsel (pers. med. T. Sølberg, Kvæningen kommune). Tilbudet er sannsynligvis mest attraktivt i forhold til friluftsliv, men vil også gi muligheter for turister utenfor allfarvei. Begge de foreslåtte kraftledningstraséene vil krysse denne veien; alt. 1.0 ved starten og alt. 1.6 etter noen kilometer.

5.5.6 Alta

Alta er i dag Finnmarks mest folkerike kommune, med vel 18.000 innbyggere. Kommunen har vært i sterk vekst gjennom hele 80- og 90-tallet. I dag bor nærmere 25 % av Finnmarks befolkning i Alta.

Kommunikasjonsnettene er godt utbygd. Alta har Finnmarks største stykkgodshavn, daglige anløp av hurtigbåt og en del annen fergetrafikk, i tillegg til Alta lufthavn. E6 passerer gjennom kommunen langs Altafjorden. Rv. 93 går sørover fra Alta og over Finnmarksvidda til Finland.

Produkt (Aktiviteter og opplevelser)

Viktige produkt/attraksjoner er merket at på temakart 4/5 (vedlegg 3).

Alta er blitt kalt *Nordlysbyen* siden den fikk bystatus i 2000. Lysfenomenet er viktig i markedsføringen av byen som reiselivsmål vinterstid.

Alta har to oppføringer på FNs liste over verneverdige kulturminner; helleristningene ved Alta museum og målepunktet på Lille-Raipas, som er et av punktene i *Struves meridianbue*. Dette er totalt 33 punkter fra Svartehavet til Hammerfest, som utgjør den russisk-skandinaviske gradmålingsrekken (se også kap. 5.5.8). Bergkunsten i Alta ble innskrevet på UNESCOs Verdensarvliste 3. desember 1985. Verdensarvområdet i Alta består av fem områder, hvorav et område med hellemalerier og fire områder med helleristninger. Antall figurer anslås i dag til å være minst 5000.

Blant turistproduktene som fremheves i Alta og omegn nevnes kjøring med snøscooter, rein eller hundespenn, fanging og spising av kongekrabbe, besøk ved Alta museum for å se helleristningene, opplevelser knyttet til den samiske kulturen, nordlyset eller Alta Igloo Hotell. Det tilbys også turer med elvebåt eller annen transport til blant annet Alta canyon og demningen, fiske i fjorden, elver eller i ferskvann – eller tur til Pæskatun skiferbrudd med guidet omvisning.

Fra Alta tilbys også utflukter til Karasjok, Kautokeino, Hammerfest og Nordkapp.

Figur 5-10. Fra Alta Igloo Hotell. Foto: Alta Friluftspark.

Marked - tilbud og etterspørsel

Overnattingstilbud i kommunen: Det er fire store hoteller i Alta. I tillegg er det en rekke mindre aktører. www.Reisnordover.no opererer med 16 ulike overnattingstilbud i Alta på sine nettsider.

Bespising: Det er en rekke spisesteder i Alta og omegn.

Turistinformasjon: Alta Turistinformasjon 78 44 50 50 / 90 19 27 76

Sesong: Sommersesong mai til september, vintersesong desember til april

- Registrerte aktører eller attraksjoner som antas å ligge innenfor den planlagte kraftledningens influensområde: enkelte utgangspunkt for scooterløyper, Altaelva og Storelvdalen, Alta Strand camping, Wisløff camping, Northern Lights kennel, Canyon Huskies, Boazo Sami Siida, Alta Friluftspark.

Planer for reiselivsutvikling

Det finnes flere utviklingsplaner for Altaområdet, men ingen i nærheten av planlagt kraftledning (pers. med. J. Kristoffersen, Alta kommune).

5.5.7 Kvalsund

Kvalsund kommune grenser til Alta i nord. Kommunen har 1100 innbyggere. Kommunens landareal omfatter deler av de store øyene Kvaløya og Seiland. Befolkningen er i hovedsak konsentrert til sørsiden av Repparfjord og Kokelv, nærmere Porsangerhalvøya. Kommunesentret ligger i tettstedet Kvalsund.

I følge kommunens egne internettsider er turisme og opplevelser et satsingsområde. Repparfjordelva fremheves av kommunen som en av Norges beste lakseelver.

E6 går gjennom kommunen og Skaidi er et knutepunkt for veifarende fra Hammerfest, Alta, Nordkapp og Porsanger. Til Kvalsund er det bussforbindelse fra flyplassen i Alta, Hammerfest, Lakselv og Nordkapp. Det er lokalbåt mellom Kvalsund, Revsnes og Hammerfest.

Produkt (Aktiviteter og opplevelser)

Viktige produkt/attraksjoner er merket at på temakart 5/5 (vedlegg 3).

Aktiviteter knyttet til natur og opplevelse står sentralt også i Kvalsund kommune. Skaidi trekkes frem som et velegnet område både for aktiviteter om sommeren som golf, laksefiske i Repparfjordelva, fjellfiske, fiske i Repparfjorden, samt for aktiviteter som skuterkjøring og skigåing om vinteren. Skaidi har også flotte områder for jakt og bærplukking om høsten.

Figur 5-11. Sennalandet, med eksisterende ledning i bakgrunnen. Foto: E. Berg.

I følge *Skaidicenteret* sine nettsider er Skaidi i dag det største utfartsstedet i Finnmark både sommer som vinter. Med nær 1.000 hytter og fritidseiendommer, er "nærturisme" Kvalsund kommunes viktigste næring. Den største gruppen hytteeiere er befolkningen fra Hammerfest (www.skaidicenteret.no). Skaidicenteret tilbyr også aktiviteter og opplevelser, mat, drikke og overnatting.

På Skaidi finnes også Skaidi Skiresort, som er Finnmarks største alpinanlegg. Anlegget har to heiser og fire nedfarter, i tillegg til langrennsløyper.

I Stallogargo, på Kvaløya, vest for Kvalsundbrua, finnes et gammelt offersted (bautalignende stein) som ble brukt frem til 1800-tallet av samene. Stallo er et av "Fotefar mot Nord" sine prosjekt. I Kvalsund tettsted finnes helleristninger og en minnebauta knyttet til 2. verdenskrig. Kvalsund kirke (bygd i 1936) var den eneste bygningen i kommunen som stod igjen etter krigen.

Fra E6 over Sennalandet, ved Okselva, går det en DNT-løype østover til Stabbursdalen nasjonalpark (i Porsanger kommune) (Kunnskapsforlagets Store Norgesatlas).

Skaidi Fjellstue AS eies av Arctic Nature AS, og er "Base-camp" for selskapets naturbaserte aktiviteter. Fra fjellstua i Repparfjorddalen tilbys en rekke aktiviteter knyttet til naturopplevelser, jakt, fiske, turer til fots, i båt og på skuter samt lokal mat. Det er muligheter for overnatting for inntil 25 personer.

Det er et nettverk av scooterløyper i kommunen og ett av knutepunktene er Skaidi.

Hammerfest og Kvalsund golfklubb har opparbeidet en 6-hullsbane innerst i Repparfjorden, like inntil Repparfjordelva. Om kvelden står midnattssola inn fjorden og muliggjør spill hele døgnet. I følge klubbens egne nettsider er den verdens nordligste golfklubb.

Ved Gárgu er det en campingplass og ved Kvalsundbrua er det en tilrettelagt fiskeplass for funksjonshemmede.

Kokelv Sjøsamiske museum er et profilert reiselivsmål i kommunen. Det ligger imidlertid langt utenfor influensområdet til planlagt kraftledning og vil derfor ikke omtales ytterligere.

Figur 5-12. Golf i Repparfjord. Dagens ledning i bakgrunnen. Ny ledning vil gå parallelt med denne. Foto: E. Berg

Marked - tilbud og etterspørsel

Overnattingstilbud i kommunen: Fire steder; tre på Skaidi og en i Kokelv.

Bespising: Det er tre spisesteder i kommunen; ett i Kvalsund og to på Skaidi.

Turistinformasjon: Skaidi Info 78 41 60 12/ Hammerfest Turist 78 41 21 85. (Hammerfest Turist er et fellesorgan for markedsføring av Hammerfest og Kvalsund kommuner som reisemål, både ovenfor ferie/fritidsgjester og kurs/konferanse arrangører nasjonalt og internasjonalt.)

Sesong: Hele året

- Registrerte aktører eller attraksjoner som antas å ligge innenfor den planlagte kraftledningens influensområde: scooterløyper Sennafjellet, Skaidi fjellstue, Skaidicenteret, Skaidi hotell og alpinbakke, Repparfjord golfbane og "Stalloen".

Planer for reiselivsutvikling

Ingenting konkret akkurat nå (pers.med. K. A. Iversen, Hammerfest Turist).

5.5.8 Hammerfest

Hammerfest, verdens nordligste by, er sammen med Vardø også Nord-Norges eldste by, med byrettigheter fra 1789. Kommunens areal er på 847 km², fordelt på de nordre delene av de tre store øyene Sørøya, Seiland og Kvaløya. Pr. 1. januar 2008 var det 9.407 innbyggere i kommunen. Fiske, fiskeindustri og oppdrett er viktige primærnæringer, men gjennom Snøhvitprosjektet på Melkøya er petroleumsvirksomheten for alvor kommet til regionen.

Hammerfest har helårs veiforbindelse. Det er bussforbindelse til hele fylket og kortbaneflyplass knyttet til stamrutenettet med daglige flygninger (Widerøe). Nord- og sørgående hurtigrute anløper Hammerfest daglig. Det er hurtigbåtforbindelse med Øksfjord, Hasvik, Havøysund, Honningsvåg og Alta samt lokalbåt til de fleste steder på kysten av Finnmark.

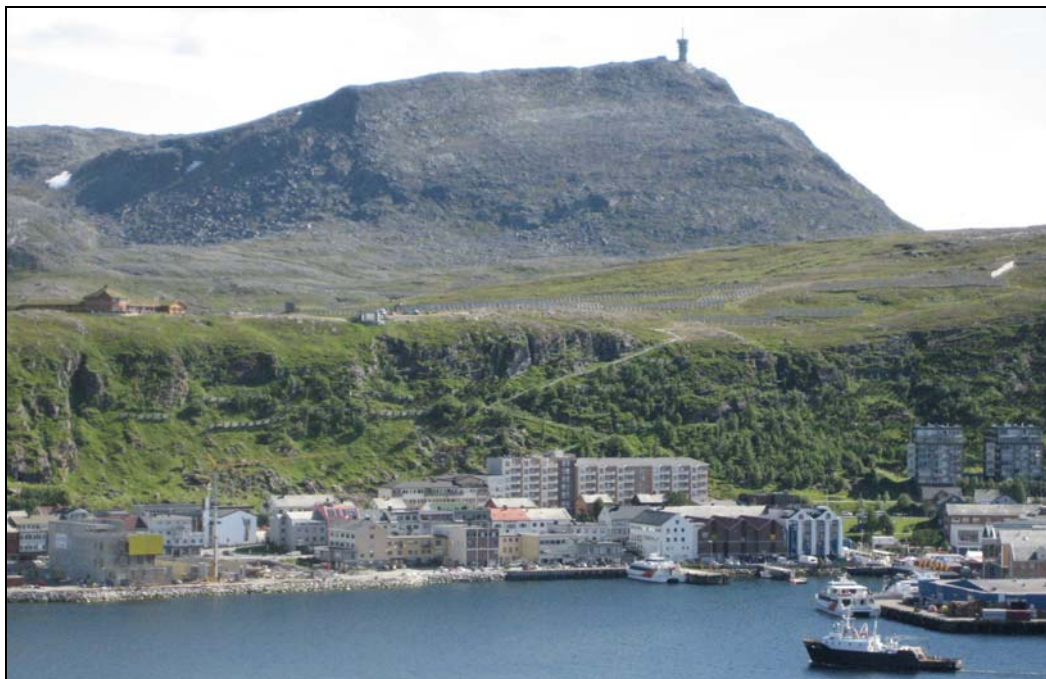
Produkt (Aktiviteter og opplevelser)

Viktige produkt/attraksjoner er merket at på temakart 5/5 (vedlegg 3).

Hammerfest ligger på 70,6 breddegrad og har midnattsol fra 17. mai til 28. juli. Aktivitetstilbudene i og rundt Hammerfest markedsføres som mangfoldige med vekt på opplevelser av kyst, fjorder og vidde i midnattsol eller nordlys. Vinterstid er turer på scooter populært. Båtturer og fisketurer på fjorden tilbys året rundt.

Meridianstøtten, endepunktet på Struves meredianbue (jf. kap. 5.5.6), finnes på FNs liste over verneverdige kulturminner. Dette er det første teknisk-vitenskapelige kulturminnet som har kommet inn på UNESCOs verdensarvliste. Arbeidet med den russisk-skandinaviske gradmålingsrekken fra Ismail ved Svartehavet til Hammerfest ved Norskehavet ble

gjennomført i løpet av årene 1816 til 1855. 10 nasjoner var involvert i arbeidet. De andre målepunktene i Norge ligger i Alta og Kautokeino. Meridianstøtten står på Fuglenes, like ved Hammerfest Videregående skole.

Figur 5-13. Hammerfest med Sikksakkveien opp til Salen og fjellet Tyven i bakgrunnen. Foto: Hammerfest Turist.

I Kirkegårdsbukt i Forsøl finnes et av de mest kjente kulturminneområdene i Finnmark. Hustuftene stammer fra steinalder, jernalder og nyere tid. Kulturminnene i Kirkegårdsbukt er Hammerfest kommunes bidrag til Fotefar mot nord.

I 1893 ble Sikksakkveien bygget til Salen. Fra toppen er det utsikt over byen og øyene omkring. Her finnes også utsiktstårnet Varden.

Ved Jansvatnet finnes Hammerfests friluftsbad og naturpark. Mellom Hammerfest og Rypefjord er det tursti med en avstikker til utsiktspunktet på fjellet Tyven.

Marked - tilbud og etterspørsel

Overnattingstilbud i kommunen: 4 hoteller og 2 campingplasser.

Bespisning: Det finnes flere steder i byen og på Salen.

Turistinformasjon: Hammerfest Turist AS 78 41 21 85

Sesong: Offisiell sommersesong er fra 19. juni – 19. august. Det er også turisme vinterstid.

Turistene som ankommer Hammerfest reiser ofte i reiseselskap med cruiseskip eller med Hurtigruta. Hurtigruta ligger i byen i 1,5 time slik at turistene får anledning til å utnytte noe av byens og omlandets turisttilbud.

I 2008 er det ventet 24 cruiseanløp til byen. Dette utgjør rundt 16.000 passasjerer pluss mannskap på ca. 8.000. Isbjørnklubben var i 2007 den tredje mest besøkte turistattraksjonen i Finnmark – bare slått av Nordkapp og Alta museum.

- Registrerte aktører eller attraksjoner som antas å ligge innenfor den planlagte kraftledningens influensområde: scooterløypa i Indrefjorddalen, turveien til Tjuven, Storvannet camping.

Planer for reiselivsutvikling

På "fastlandet" like ved Melkøya er det langsiktige planer om å bruke kjølevannet fra LNG-anlegget i et kombinert energisenter og badeland (pers.med. K. A. Iversen, Hammerfest Turist). Planlagt kraftledning vurderes ikke å ville bety noe for attraktiviteten til dette anlegget.

6 Verdier knyttet til reiseliv

Gjennomgangen av dagens situasjon og planer for reiselivet i de berørte kommunene gir oss grunnlag for å peke ut konkrete områder som er spesielt viktige for reiselivet. Dette er, typisk nok, daldrag og vassdrag med enkel tilgjengelighet. Temakartene gir en god oversikt over lokaliseringen av attraksjoner. I tillegg er opplevelsen av villmark og urørt natur viktig. Mange av reiselivsproduktene vi har registrert, er nettopp knyttet opp mot dette. En slikt verdi lar seg vanskelig kartfeste, men den er likevel forsøkt trukket inn som en del av vurderingen videre.

De godkjente scooterløypene er av stor betydning for reiselivet i Troms og Finnmark. Generelt for alle kommunene nedenfor gjelder derfor at disse løypene med de opplevelsesmulighetene de innbyr til, er verdifulle. Nedenfor er reiselivet i de berørte kommunene kort karakterisert. I kap. 9.2, i forkant av konsekvensvurderingen, er berørte områder verdivurdert på seksjonsnivå (relatert til inndelingen av kraftledningen).

Balsfjord

Det er lite reiselivsaktivitet knyttet til områder som vil bli berørt av planlagt ledning. Dette er først og fremst er en transportetappe (E6) mellom sør og nord. Nordkjosbotn har en viss verdi som trafikkknutepunkt og overnattingssted.

Tamokdalen er et viktig satsingsområde i kommunen.

Storfjord

Skibotn tettsted, Skibotndalen og Signaldalen peker seg ut som de viktigste områdene for reiseliv i kommunen, i fjellet, i indre deler av kommunen er det scooterløypene og til en viss grad Nordkalottløypa, som er viktige.

Kåfjord

Overnattingssteder og attraksjoner er i hovedsak lokalisert langs Kåfjorden og Lyngenfjorden. Unntaket er kulturmiljøet og juvet ved Ankerlia. Dette viktige satsingsområdet for reiseliv i kommunen, finnes øverst i Kåfjorddalen.

Nordreisa

I kommunen finnes det relativt mange aktører som har en viss inntekt fra turisme. Tallene fra SSB støtter opp om at aktiviteten er forholdsvis stor. Reisadalen er den store "attraksjonen" i kommunen. Generelt kan man si at overnattingsbedrifter er lokalisert langs E6 ved fjorden, mens mange opplevelsestilbud er knyttet til Reisadalen helt opp til nasjonalparken. Godkjente scooterløyper finnes i fjellet i grenseområdene mot Kvænangen med en sammenbindingsløype mot indre deler av Kåfjord via Sappen i Reisadalen.

Kvænangen

I Kvænangen er mye av reiselivssatsingen knyttet opp mot Øksfjordjøkelen og fjordområdene for øvrig. Disse områdene, som ligger nord for E6 vurderes derfor å ha størst verdi for

reiselivet i dag. Aanleggsveier i Kvænangsbotn planlegges åpnet for allmenn ferdsel. Det er mulig dette kan bidra til å øke interessen blant turister for de indre delen av Kvænangen.

Alta

Alta er en viktig reiselivsdestinasjon i Finnmark. I følge tallene fra SSB er dette den suverent mest besøkte kommunen, av de som kan bli berørt av ledningen. Viktige attraksjoner og overnattingstilbud finnes i Alta sentrum. Utenfor byen ligger de fleste overnattingstilbudene og attraksjonene i Storelvdalen, dvs. langs Altaelva. Et nettverk av scooter- og turløyper stråler inn mot tettstedet. Altaelva som fiskeeldorado, er viktig for turismen.

Kvalsund

I denne kommunen er Skaidi med Indre Repparfjord et viktig knutepunkt og område for lokalt og regionalt reiseliv. Der finnes flere hotell/overnattingssteder, alpinbakker og golfbane. Sør for Skaidi finnes Repparfjorddalen med E6, som er en viktig kommunikasjonsåre og utgangspunkt for turer på vidda.

Hammerfest

Hammerfest sentrum er et kjerneområde for turisme i kommunen. Dette er et viktig knutepunkt for reisende; Hurtigruta og en rekke cruiseskip anløper byen, det finnes flere hoteller og attraksjoner.

7 0-alternativet

Forventet utvikling i området dersom tiltaket ikke gjennomføres, kalles 0-alternativet. Dette vil være referansegrunnlaget for konsekvensvurderingen av tiltaket (kraftledning).

Norsk reiseliv går mot et rekordår i 2008. Prognoser gjort for NHO Reiseliv viser at reiselivsnæringene vil omsette for nær 170 milliarder kroner i år, en vekst på mer enn åtte milliarder fra i fjor. Reiseliv er en av verdens raskest voksende næringer og noe av den veksten må også tilfalle Norge. NHO Reiseliv mener at Norge har et stort potensial til å ta en større del av kaken. Naturbasert reiseliv er en viktig del av dette.

Opplysninger om dagens reiseliv i kommunene og utviklingsplaner i kap. 5.5 vil være referansegrunnlaget. Mest omfattende planer akkurat nå, ser det ut til å være i Storfjord, Kåfjord og Nordreisa.

8 Erfaringer fra andre områder

Vi er bedt om å ”innhente eventuelle erfaringer fra andre områder i Norge og andre land”. Med dette forstår vi at skal finne ut om det er gjort undersøkelser eller vurderinger knyttet til kraftledninger og virkninger av dette for turisme, og bruke erfaringene fra dette i vår utredning.

8.1 Erfaringer fra Norge

Vi har tidligere utredet Statnetts planlagte 420 kV-ledning mellom Namsos og Roan, tema friluftsliv og reiseliv (Biørnstad og Magnussen 2007). I konsekvensutredningen ble det undersøkt (gjennom telefonintervju) hvorvidt reiselivsbransjen i influensområdet kunne tenkes å bli økonomisk skadelidende som følge av kraftledningen. I foreliggende konsekvensutredning skal vi ikke vurdere økonomiske hensyn, men konklusjoner fra Namsos-Roan utredningen kan likevel være interessante for ”vår” ledning mellom Balsfjord og Hammerfest.

Type virksomheter som kan bli berørt: Det er rimelig å anta at såkalt ”naturbasert turisme” kan bli mest berørt – der uberørt natur er en del av konseptet, mens mer tilfeldige overnattinger eller turisme knyttet til kulturaktiviteter etc. blir mindre berørt. De fleste av de aktuelle reiselivsbedriftene i influensområdet til kraftledningstraséen (Namsos-Roan) er naturbasert reiseliv, med fiske/laksefiske som en viktig hovedattraksjon, men også jakt, ørnesafari og rorbuerie. Det er imidlertid vanskelig å vurdere hvor viktig eventuell synlighet av kraftledninger er for attraktiviteten for laksefiskere eller jegere. Ut fra innhentet informasjon antas at dersom de ikke blir direkte forstyrret av kraftledningen, ved at de er ”i veien” ved fiske, går rett over fiskeplasser, overnattingssteder etc. vil de ha begrenset betydning, men totalbildet av mindre uberørt, ved presentasjon av bilder etc., kan allikevel ha en viss betydning, spesielt for høyprissegmentet.

Det antas videre at hvorvidt kraftledningene/traséene er synlige fra virksomheten eller virksomhetens bruksområde har betydning for eventuelle økonomiske konsekvenser for reiselivet. Mest kritisk ble kraftledningene vurdert å være for høyprismarkedet, hvor for eksempel fiske ble kombinert med gode fasiliteter og utberørte områder. Avbøtende tiltak, som reduserer ledningenes synlighet, ble vurdert som viktig. De fleste tilbakemeldingene gikk imidlertid på at fiske ikke, eller i liten grad, vil bli negativt påvirket av kraftledninger, med unntak av dersom de legges svært nær hytter eller fiskeplasser.

Fra hotell- og overnattingsvirksomhet, der gjennomgangstrafikk er en viktig kundegruppe, var svaret at heller ikke de mente de planlagte kraftledningene ville ha særlig betydning for deres virksomhet.

Det som imidlertid ble understreket fra så å si alle, var at det generelt er negativt å få enda flere tekniske installasjoner og inngrep i naturen i områder der mye virksomhet er basert på å selge ”villmark” og utmark.

Eventuell betydning for utvikling av reiselivet i området: I rapporten ble det konkludert med at kraftledninger i nye deler av området medfører at dette ikke lenger kan markedsføres som et "uberørt villmarksområde" (med "uberørt villmarksområde" menes her et noe diffust definert begrep for et område med få/små inngrep som i markedsføringen til turister kan betegnes som "uberørt"). Stedet vil endre karakter, og det er sannsynlig at enkelte turistgrupper ikke vil besøke området som følge av dette. Det er liten grunn til å tro at det er andre grupper som tiltrekkes av kraftledninger og vil komme for å se dem, selv om vi har sett at enkelte vindpark- og vannkraftanlegg har hatt slike effekter.

Bygging av kraftledningene ble ikke forventet å gi større økonomiske virkninger for reiselivsnæringen på kort sikt. Dersom en legger konklusjonene fra undersøkelsene knyttet til "installasjoner i naturen" til grunn (jf. vedlegg 4), vurderes det som sannsynlig at influensområdet til kraftledningene og omegn vil kunne ha et noe større vekstpotensial som reiselivsmål uten ledningene.

Noen av virksomhetene ga uttrykk for at den nye kraftledningen ikke ville ha så stor direkte betydning, fordi det allerede er relativt nyetablerte kraftledninger i deres nærhet. Summen av enkeltledninger kan imidlertid endre området og få større konsekvenser på sikt.

8.2 Erfaringer fra andre land

Det er gjort søk på internett (Google Scholar) etter erfaringer med vurdering av kraftledninger og turisme. Søkeordene var: "EIA, transmission line, tourism". Søket gav 1.800 treff. Et utvalg av disse treffene ble gjennomgått. Her er noen typiske utsagn og konklusjoner:

- Kraftledninger vurderes å redusere et områdes interesse (potensial) blant turister. Det er først og fremst den visuelle virkningen som trekkes frem.
- Den visuelle effekten forøkes redusert med avbøtende tiltak og traséjusteringer.
- Mindre interesse blant turister vil gi redusert utkomme for aktuelle eller potensielle aktører.
- Kraftledninger bør samlokaliseres (parallellføres) med andre kraftledninger eller inngrep (veier, toglinjer osv.). Dette "frigir" andre områder til turisme.
- Nasjonalparker og områder med høyt turismepotensial bør unngås.
- Unaturlige strukturer i naturområder (dvs. kraftledninger) vil påvirke opplevelsen av stedet. Utsikten forstyrres og opplevelsen av landskapet endres.

Lite av dette er nye eller spesielt overraskende konklusjoner når det gjelder vurderinger av kraftledninger og turisme. Det mest interessante synes imidlertid å være fokuset på å samle inngrepene. Dette er nevnt i mange rapporter og det er også en konklusjon vi har kommet til i vurderingen av Balsfjord-Hammerfest ledningen.

Et eksempel er en konsekvensvurdering av en 130 km lang 765 kV kraftledning som i 2005 ble planlagt mellom Da Aar i Northern Cape og Vest-Victoria (Sør-Afrika). Turismen i området var basert på jakt og naturopplevelser. I EIAen (konsekvensutredningen) ble det antatt at

kraftledningen ville innvirke direkte på den visuelle opplevelsen og dermed at antall besøkende ville kunne reduseres. Med grunnlag i at aktørene i hovedsak aksepterte at kraftledningen var nødvendig, ble det anbefalt at ledningen legges parallelt med eksisterende ledning. Dette ville redusere inngrepene og gjøre behovet for bygging av nye veier til mastepunktene lite. Berøring av nye landområder ville dermed bli minst mulig.
www.eskom.co.za/content/Appendix_O-Tourism_Impact%20Assessment.pdf

Søket gav ikke treff på turismerelaterte undersøkelser i etterkant av etablering av kraftledninger.

9 Konsekvenser av tiltaket

"I den framtidige trend ser vi at den uberørte naturen vil ha et meget stort næringsmessig potensial for reiselivet" (*NHO Reiseliv i klagebrev til Olje- og energidepartementet i forbindelse med konsesjon på 420 kV-ledningen, Sima-Samnanger i Hardanger*).

Innovasjon Norge, Finnmark skriver i et innspill til denne utredningen at... *Virkninger for reiselivet vil i hovedsak gå på det visuelle med inngrep i naturen. I reiselivssammenheng profileres Finnmark i utlandet som uberørt natur. I denne sammenheng kan en kraftlinje bryte med turistenes oppfatning av uberørt natur. I Altaområdet ser det ut for at linjen går i det området hvor det er ustrakt safari med scooter om vinteren og ATW om sommeren. I tillegg brukes området som turterreng sommer som vinter.*

Med dette som bakteppe fra reiselivet selv, ser vi nærmere på mulige konsekvenser av ledningen.

9.1 Konsekvenser i anleggsfasen

Virkninger i anleggsfasen vil først og fremst være knyttet til støy fra transport med lastebiler eller helikopter. Lyden av arbeidet og selve inngrepet kan redusere kvaliteten av opplevelsen for reiselivet. Forstyrrelsene vil imidlertid begrense seg til en kortere tidsperiode på den enkelte plass (masteoppsetting og trekking av liner). Det forutsettes at utbyggingen foregår på en mest mulig skånsom måte slik at terrenginngrep unngås i størst mulig grad.

9.2 Konsekvenser i driftsfasen

For å gjøre vurderingen av ledningsalternativene mest mulig oversiktlig, er hele strekningen Balsfjord – Hammerfest delt inn i åtte seksjoner. Disse er igjen delt inn i delstrekninger, hvor det foreligger ulike alternativer (se Tabell 9-1).

Tabell 9-1. Konsekvensmatrise, versjon 4 (Statnett).

Seksjon	Delstrekning	Alternativ som skal vurderes i forhold til hverandre og i forhold til dagens situasjon	
1	Balsfjord stasjon – kommunegrense Balsfjord/Storfjord	Alt. 1.0	
2	Storfjord kommune	Alt. 1.0	
		Alt. 1.18 – 1.19	
		Alt. 1.0 – 1.19	
		Alt. 1.0 - 1.2 - 1.19	
		Alt. 1.0 – 1.4 – 1.0	
		Alt. 1.0 – 1.23 – 1.0	
3	Kåfjord kommune**	Alt. 1.0	
		Alt. 1.5 – 1.3	
		Alt. 1.5 – 1.3 med stasjon	
4	Nordreisa og Kvænangen Kommuner**	Alt. 1.0	
		Alt. 1.6	
		Alt. 1.0 med stasjon	
		Alt. 1.0 – 1.20 – 1.0	
5	Alta*	Stasjonsalternativ Skillemoen	Alt. 1.0 – 1.11 – 1.8 – 1.0
			Alt. 1.0 – 1.11 – 1.17
		Stasjonsalternativ Eibymoen	Alt. 1.8 – 1.8.1 – 1.8 – 1.0
			Alt. 1.8 – 1.0
			Alt. 1.8 - 1.8.1 - 1.21 - 1.17
		Alt. 1.8 – 1.8.1 – 1.21 – 1.17A	
6	Alta - Skaidi	Alt. 1.0	
7	Skaidi – Akkarfjorddalen***	Alt. 1.0	
8	Akkarfjorddalen**** - Melkeøya	Alt. 1.0	Stasjon i Indrefjorddalen****
		Alt. 1.0 A	Stasjon Hyggevatn
		Alt. 1.22 – 1.0	Stasjon Hyggevatn

*For delstrekning Alta skal de 2 stasjonsalternativene vurderes i forhold til hverandre og traséalternativene innenfor hvert stasjonsalternativ vurderes i forhold til hverandre.

Rød tekst er nytt siden meldingen

A Med omlegging av 132 kV parallelt med 420 kV-ledningen

***)For seksjonene 3 og 4 skal de to stasjonsalternativene vurderes mot hverandre. Denne vurderingen må også inkludere de tilhørende traséene.

****)Skillet mellom seksjonene 7 og 8 er der hvor traséalternativene skiller lag.

*****)De to stasjonsalternativene med tilhørende traséer og ledninger vurderes i forhold til hverandre.

*****)Mastetype Indrefjorddalen-Hyggevatn ved evt. transformering i Indrefjorddalen ikke endelig avklart. Vi forutsetter 132 kV-ledning bygd på stål portalmast (innvendig bardunert) i fagutredningene.

9.2.1 Seksjon 1: Balsfjord stasjon – kommunegrense Balsfjord/Storfjord

Seksjonens verdi

Den planlagte kraftledningen med sin influenssone, vil passere områder som i hovedsak kan karakteriseres som en transportetappe mellom sør og nord. Nordkjosbotn har en viss verdi som trafikknutepunkt og overnattingssted. *Verdien for reiseliv vurderes som liten/middels.*

Alt. 1.0

Planlagt ledning vil ikke passere over registrerte attraksjoner, spise-/overnattingssteder, men den vil kunne oppleves fra E6 og Nordkjosbotn. I landskapsrapporten (Berg 2009 in prep.) er traséen gitt middels negativ konsekvens og i friluftslivsrapporten, liten negativ (Melby 2009 in prep.). Ved Vollan gjestestue mener de at en 420 kV ledning rett "utenfor stuedøren" vil oppleves som negativt. Ledningen vil gå forbi den etter hvert så dekorerte "navnesteinen" (jf. Figur 5-1), men den vil neppe ha noen betydning for opplevelsen av dette elementet, siden den går i lia på motsatt side av dalen.

Omfang: Ledningen vil gå parallelt med veien og andre kraftledninger. Ingen registrerte reiselivsverdier (bortsett fra landskapet!) berøres direkte. Tiltaket vurderes ikke å påvirke attraktiviteten eller bruksmulighetene i området – *lite/intet omfang.*

Konsekvensgrad: *Ubetydelig/liten negativ*

9.2.2 Seksjon 2: Storfjord kommune

Seksjonens verdi

Traséene tar av fra E6 og går innover fjell og vidder. Områdene som passerer av alt. 1.0 (Kitdalen og videre over fjellet til Skibotndalen) vurderes å ha *middels verdi for reiseliv*. Områdene som passerer av alt. 1.18 og 1.19 (Mortensdalen, Signaldalen og nedre deler av Breiddalen) vurderes å ha *stor verdi*.

Alt. 1.0

Alternativet vil svinge seg rundt nordsiden av turmålet Ottertinden, krysse ytre deler av Signaldalen og gå videre inn Kitdalen parallelt med eksisterende ledning, vei og scooterløype, som går mot bl.a. Treriksrøysa. Scooterløypa krysses og alternativet fortsetter videre over fjellområder, som er mindre brukt til reiseliv. Landskapsmessig er ledningen gitt middels/stor negativ konsekvens (friluftsliv; middels negativ).

Det er ikke knyttet spesielle konflikter til krysningen av Skibotndalen.

Omfang: Det er positivt at ledningen vil følge eksisterende ledning over en lengre strekning. Like før Skibotndalen skiller gammel og ny ledning lag slik at man får en helt ny kryssing av dalen. – *Middels/lite negativt omfang.*

Konsekvensgrad: *Middels negativ*

Alt. 1.18 – 1.19

Traséen gjennom Mortensdalen vil gå parallelt med scooterløypa 5-6-km i et ellers uberørt landskap, sør for Otertinden. Videre vil den passere gjennom deler av Signaldalen som er et særlig viktig område for reiseliv i Storfjord. I landskapsrapporten er kryssingen av dette partiet vurdert å ha meget stor negativ konsekvens. I friluftslivsrapporten er traséen gitt middels/stor negativ konsekvens. Øverst i Sjørdalen krysses scooterløypa, omtrent 5 km etter at den har forlatt nærmeste brøytete vei. Det vurderes som negativt at turister som er på tur i en ellers "urørt" vinterlig villmark, plutselig vil møte en stor kraftledning. Scooterløypa fører videre inn i Breiddalen, hvor det foreligger planer om vern og utvikling i forhold til reiseliv.

Traséalternativ 1.19 vil fortsette videre over fjellet langs den gamle anleggsveien i Lavkadalen, som ikke brukes veldig mye av turister i dag, men det foreligger tanker om bruk av veien til sykkelturer.

Ved passering av Skibotndalen vil ledningen gå rett over Rovvejokfossen ved "Nordlysveien" (E8). Dette vurderes som uheldig for reiselivet.

Omfang: Tiltaket vil i stor grad redusere attraktiviteten til områder som er og kan bli viktige for reiselivet. – *Stort negativt omfang.*

Konsekvensgrad: *Stor negativ*

Alt. 1.0 – 1.19

Alternativet vil være bedre enn 1.18 – 1.19 fordi man unngår Mortensdalen og Signaldalen, men dårligere enn 1.0 som følger eksisterende ledning og unngår anleggsveien i Lavkadalen. Rovvejokfossen krysses.

Omfang: *Middels negativt.*

Konsekvensgrad: *Middels negativ*

Alt. 1.0 - 1.2 - 1.19

Alternativet vurderes som noe dårligere enn alt. 1.0 fordi den går over anleggsveien og Rovvejokfossen.

Omfang: *Middels negativt.*

Konsekvensgrad: *Middels negativ*

Alt. 1.0 – 1.4 – 1.0

Løsningen vurderes likt som alt. 1.0.

Omfang: *Middels/lite negativt.*

Konsekvensgrad: *Middels negativ*

Alt. 1.0 – 1.23 – 1.0

Løsningen vurderes likt som alt. 1.0.

Omfang: *Middels/lite negativt.*

Konsekvensgrad: *Middels negativ*

9.2.3 Seksjon 3: Kåfjord kommune

Seksjonens verdi

Alternative ledninger passerer områder hvor det er en del turistaktivitet i dag, og hvor planene om utvidet aktivitet er store (Ankerlia). Dagens verdi for turisme vurderes som *middels*, mulig fremtidig verdi som *stor*.

Alt. 1.0

Ledningen krysser scooterløypa mellom Manndalen og Kåfjorddalen langt inne på vidda, hvor det i dag ikke er ledninger. Dette vurderes å redusere villmarksopplevelsen. Landskapsmessig er ledningen vurdert som middels negativ (Berg 2008 in prep.), det samme for friluftslivet (Melby 2009 in prep.).

Ledningen vil passere øverst i Kåfjorddalen, ca. tre kilometer innenfor Ankerlia og Tørrjuvet. Ledningen vil ikke være synlig fra Ankerlia. Det foreligger imidlertid store planer om reiselivsutvikling i området hvor ledningen er lagt, med bl.a. en hengebru over Sabetjohka. Ledningen vil gå 800 sør for hengebrua og krysse veien mot viddeområdene i sør.

Omfang: Føring av ledningen over Sabetjohka vurderes som uheldig og kan som ytterste konsekvens, virke ødeleggende for prosjektet. Omfanget vil være avhengig av synligheten fra hengebrua. Hengebruas lave beliggenhet, fokus på opplevelsen nede i juvet og avstanden, gjør imidlertid at vi antar at ledningen ikke vil være spesielt merkbar eller trekke mye oppmerksomhet – *Middels negativt omfang*.

Konsekvensgrad: *Middels/stor negativ konsekvens*

Alt. 1.5 – 1.3

Trasévarianten vil passere rett over det gamle gruveområdet på fjellet ved Magervatnet/Moskkujavri og krysse Kåfjorddalen noen kilometer før man kommer inn til Ankerlia. Gruveområdet med sine veier er en del av kommunens satsing på vandringer "Fra Ishavet til Halti". I følge landskapsanalysen er denne løsningen svært uheldig (meget stor negativ konsekvens). Friluftslivsvurderingen er noe mindre negativ (middels).

Omfang: *Stort negativt*

Konsekvensgrad: *Stor negativ konsekvens*

Alt. 1.5 – 1.3 med stasjon

Scooterløypa inn Kåfjorddalen passerer forbi stedet hvor transformatorstasjonen er planlagt. Alternativet innebærer også at det etableres en ny 132 kV-forbindelse mellom ny og gammel stasjon. Alt dette er med på å øke omfanget av inngrep i dalen. Lokalt vil dette være mer negativ for reiselivet enn alt. 1.5 – 1.3. Løsningen er vurdert som stor negativ for landskap og middels/stor negativ for friluftsliv.

Omfang: *Stort negativt*

Konsekvensgrad: *Stor negativ konsekvens*

9.2.4 Seksjon 4: Nordreisa og Kvænangen kommuner

Seksjonens verdi

I Nordreisa kommune er det stor turistaktivitet, og Reisadalen er den store attraksjonen mht. opplevelser. Opplevelser er også knyttet til scooterløypene på vidda. Det er noe mindre turistaktivitet knyttet til seksjonen i Kvænangen kommune, så seksjonen vurderes samlet å ha *middels/stor verdi* for turisme.

Alt. 1.0

Traséen vil følge eksisterende to 132 kV-ledninger gjennom Reisadalen, en strekning på 12-14 km. Det kan dermed bli fire linjer forbi bl.a. områder som brukes av Sappen leirskole og flere andre aktører. I landskapsrapporten er ledningen vurdert å ha moderat virkning i Reisadalen (middels negativ konsekvens), for friluftsliv er den vurdert som middels/stor negativ.

Ledningen planlegges parallellført med eksisterende ledninger over fjellet til Kvænangen. Scooterløypa vil krysses/tangeres to steder. Det vurderes som positivt at ledningen legges i eksisterende ledningstrasé slik at man samler inngrepene. Det negative for reiselivet kan være at inngrepet (dvs. mastene) blir større og mer synlig.

På Kvæangssiden fortsetter ledningene (eksisterende og planlagte) inn i nordre ende av Navitvassdraget. Scooterløypa fra Naviteidet vil krysses. Siden det fra før befinner seg to ledninger i området, vurderes en ny parallellføring å ha liten betydning for områdets attraktivitet for reiseliv.

Omfang: Seksjonen sett under ett vurderes å ha *middels/lite negativt omfang*.

Konsekvensgrad: *Middels negativ.*

Alt. 1.6

Alternativet følger scooterløypa opp mot Navitområdet over en strekning på 10 km og krysser området langt inne på fjellet. Dette er pr. definisjon *Villmarkspregete områder* (ref. INON, DN), uten andre inngrep på mer enn 5 kilometers avstand. Fra et reiselivssynspunkt anses det som uheldig (og unødvendig) med en slik løsning, når det er mulig å følge eksisterende ledning lenger nord. For landskap og friluftsliv er alternativet vurdert som middels negativt.

Ved Kvænangsbotn vil ledningen krysse planlagt turvei/anleggsvei og scooterløype ved Corrojávri, et par km etter utgangspunktet.

Alternativet vurderes som klart mer negativt for reiselivet enn alt. 1.0.

Omfang: *Middels/stort negativt*

Konsekvensgrad: *Middels/stor negativ konsekvens*

Alt. 1.0 med stasjon i Reisadalen

Plasseringen ser ikke ut til å ha noen direkte konflikt med reiselivsprodukter utover opplevelsen av landskapet. Landskapsmessige er lokaliseringen vurdert som diskret og tilbaketrukket (Berg 2009 in prep.). For friluftslivet vurderes dette som en uheldig løsning (middels/stor negativ konsekvens). Alternativet vurderes likt som alt. 1.0 for reiseliv.

Omfang: *Middels/lite negativt*

Konsekvensgrad: *Middels negativ.*

Alt. 1.0 – 1.20 – 1.0

Alternativet vurderes som noe mer negativt enn alt. 1.0 på grunn av uheldige landskapsmessige føringer ved Naviteidet. For øvrig er vurderingen lik.

Omfang: *Middels/lite negativt*

Konsekvensgrad: *Middels negativ.*

9.2.5 Stasjonsalternativ i Reisadalen vurdert mot stasjonsalternativ i Kåfjorddalen

I begge daler finnes en omfattende satsing (særlig Reisadalen) på reiseliv eller planer om det (særlig Kåfjorddalen). Anlegget bør ligge i den dalen hvor det er mest mulig skjult. Landskapsanalysen viser at det vil kunne skjules best i Reisadalen. Dette stemmer godt overens med vurderingen over om at alt. 1.0 er minst konfliktfylt for reiselivet.

9.2.6 Seksjon 5: Alta

Seksjonens verdi

I Alta finnes det mange attraksjoner og dette den av våre kommuner som har flest turistbesøk. Seksjonen vurderes derfor å ha *stor verdi* for turisme.

- **Stasjonsalternativ Skillemoen**

Alt. 1.0 – 1.11 – 1.8 – 1.0

På Kvænangavidda over mot Alta er det planlagt parallellføring (alt. 1.0) med to eksisterende 132 kV-ledninger. Scooterløyper vil krysses to steder. Over en strekning på ca. 18 km vil ledningstraséen følge den gamle malmveien (Badderelva – Mattisdalen) som nå skal merkes av Turistforeningen. En ekstra kraftledning vil øke omfanget av tekniske inngrep, og kan for enkelte, gjøre turen over fjellet mindre attraktiv. På den annen side vurderes det som positivt at inngrepene samles og store villmarksområder nord og sør for ledningen ikke røres. Særlig nord for ledningstraséen er det et nettverk av scooterløyper og dermed store muligheter for lett tilgjengelig opplevelse av villmark.

Plasseringen av selve transformatorstasjonen på Skillemoen vurderes å være uten spesielle konflikter med reiselivet.

Alt. 1.11 vil krysse Altaelva ca. 1 km sør for Boazo Sami Siida og andre reiselivsaktører, parallelt med eksisterende ledning. I følge landskapsanalysen blir 420 kV-ledningen godt synlig fra dette området.

Alt. 1.18 – 1.0 videre vurderes som lite problematisk for reiselivet.

Den ene av de to 132 kV-ledningene rives mellom Skillemoen og Raipas. Riving av eksisterende ledning har sannsynligvis liten betydning for reiselivet.

For landskap og friluftsliv er konsekvensen vurdert som middels negativ.

Omfang: *Middels/lite negativt*

Konsekvensgrad: *Middels negativ*

Alt. 1.0 – 1.11 – 1.17

Alt. 1.17 er trukket lenger ut fra bebyggelse enn 1.8 og vil krysse utgangspunkt for scooterløype og turløype. Dette har sannsynligvis liten betydning for reiselivet i Alta. De to alternative traséene vurderes derfor som likeverdige.

Omfang: *Middels/lite negativt*

Konsekvensgrad: *Middels negativ*

- **Stasjonsalternativ Eibymoen**

Alt. 1.8 – 1.8.1 – 1.8 – 1.0

Dagens 132 kV-ledninger rives fra Holmavannet til Furuheim og den eldste rives helt til Raipas. Dette har sannsynligvis liten betydning for reiselivet utover det at omfanget av ledninger i området reduseres noe.

132 kV-ledningene vil legges om og parallellføres med 420 kV-ledningen inn til Eibymoen. Vest for Eibymoen vil disse tre ledningene krysse og tangere de første 4-5 kilometerne av scooterløypa, som går over mot Kvænangsvidda.

Over Altaelva, ved Stengelse, vil ledningen gå tett ved Northern Lights Kennel. Det er også kort avstand (ca. 1200 m) sørover til Alta Friluftspark. I følge landskapsanalysen er ledningen godt synlig. For landskap og friluftsliv er konsekvensen vurdert som middels og middels/stor negativ.

Plasseringen av selve transformatorstasjonen vurderes å være uten spesielle konflikter med reiselivet.

Omfang: Alternativet har flere negative "treff" for reiselivet enn Skillemoenløsningen. Den store ledningen vil gjøre områdene mer preget av tekniske inngrep – *Middels negativt*

Konsekvensgrad: *Middels negativ*

Alt. 1.8 – 1.0

Alternativet vurderes som alt. 1.8 – 1.8.1 – 1.8 – 1.0.

Alt. 1.8 - 1.8.1 - 1.21- 1.17

Alt. 1.8 – 1.8.1 vurderes som foran. Varianten 1.21 har liten betydning for reiselivet. Trasé 1.1.7 vurderes som foran. Kombinasjonen vurderes lik som alt. 1.8 – 1.8.1 – 1.8 – 1.0.

Alt. 1.8 – 1.8.1 – 1.21 – 1.17A

Begge de to 132 kV-ledningene kan rives fra Holmavannet til Raipas og en 132 kV-ledning planlegges parallelt med ny 420 kV-ledning over Store Raipas. Alternativet vil føre til en forsterkning av de negative virkningene ved Stengelse. Fra Boazo Sami Siida vil man imidlertid se færre ledninger. Alternativet vurderes som noe mer negativt enn alt. 1.8 – 1.8.1 – 1.21 – 1.17.

Omfang: *Middels/stort negativt*

Konsekvensgrad: *Middels/stort negativ*

9.2.7 Seksjon 6: Alta – Skaidi

Seksjonens verdi

For turister er seksjonen først og fremst en transportetappe langs E6, som innbyr til "videopplevelser" fra bil. På kryss og tvers går enkelte scooterløyper. Skaidi er et viktig knutepunkt. Verdien vurderes som *liten/middels*.

Alt. 1.0

Parallellføring med eksisterende 132 kV-ledning over Sennafjellet er positivt i seg selv, men flere ledninger vil øke omfanget av tekniske inngrep. Enkelte steder vil ledningene være synlige fra E6. Scooterløyper vil krysses tre steder; ved Aisarovaivi, Bjørndalen og ved Skaidi, men det gjør også dagens ledning. Den nye ledningen vil oppleves fra alpinbakken.

For landskap er konsekvensen vurdert som middels negativ, for friluftsliv som stor negativ.

Omfang: *Lite negativt*

Konsekvensgrad: *Liten negativ*

Skaidi transformatorstasjon

Plasseringen av transformatorstasjonen kommer ikke i direkte konflikt med noe reiselivsmål og stasjonen er vurdert som lite konfliktfylt i landskapsrapporten.

Omfang: *Lite negativt*

Konsekvensgrad: *Ubetydelig /liten negativ*

9.2.8 Seksjon 7: Skaidi – Akkarfjorddalen

Seksjonens verdi

Skaidi, Repparfjorddalen og områdene videre langs Repparfjorden og over mot Kvaløya vurderes samlet å ha *middels verdi* for reiseliv.

Alt. 1.0

Ledningen vil gå parallelt med hovedveien ut til Hammerfest og vil være synlig fra denne. I Repparfjord passerer golfbanen (jf. bilde i fig. Figur 5-12) og ved Gárgu, en campingplass, hvorfra man vil kunne se ledningen.

Mellom Kvalsund og Indrefjorddalen er det ingen konflikter knyttet til konkrete produkter for reiseliv, utover opplevelsen av landskapet. I landskapsrapporten er denne strekningen gitt stor/middels negativ konsekvens, for friluftsliv stor negativ.

Omfang: *Middels/stor negativt*

Konsekvensgrad: *Middels negativ*

9.2.9 Seksjon 8: Akkarfjorddalen – Melkeøya

Seksjonens verdi

Deler av kraftledningsalternativene passerer i nærheten av områder som er viktige for reiseliv (Hammerfest by), andre deler har ingen verdi. Verdien settes derfor til *middels/stor*.

Alt. 1.0

På denne strekningen vil det bygges en 132 kV-ledning som parallellføres med eksisterende 132 kV-ledning. Løsningen er vurdert som stor/middels negativ i landskapsrapporten.

I Indrefjorddalen, hvor det også går en 132 kV-ledning i dag, vil scooterløype fra Rypefjord og Akkarfjord krysses like etter utgangspunktet. I Indrefjorddalen er det også planlagt en transformatorstasjon. Økningen av inngrep vurderes som moderat negativt for reiselivet.

Det meste av verdiene knyttet til reiseliv i Hammerfest er forbundet med sentrum av byen. Ledningen unngår dette området og vil derfor trolig ha liten innvirkningen på reiselivet i Hammerfest og turistenes ønske om å besøke byen. Det er imidlertid enkelte foretak (overnattingsplasser) som er lokalisert i nærheten av Storvatnet, hvor en ny ledning er vurdert å skape visuelt rot. Det vurderes likevel som lite sannsynlig at en ekstra ledning vil ha avgjørende betydning for interessen for overnatting i området, som fra før er preget av mange tekniske inngrep og utsikt til slike.

Omfang: *Lite negativt*

Konsekvensgrad: *Liten/middels negativ*

Alt. 1.0A

I dette alternativet fortsetter 420 kV-ledningen helt frem til Hyggevatnet, hvorfra det blir en kabling videre. Traséen er den samme som beskrevet over, men mastene vil bli mer ruvende og dermed mer synlig. På bakgrunn av dette vurderes løsningen som mer negativ enn 1.0.

Selve transformatorstasjon ved Hyggevatnet vurderes som uproblematisk for tema reiseliv.

Omfang: *Middels negativt*

Konsekvensgrad: *Middels negativ*

Alt. 1.22 – 1.0

Traséen (420 kV) trekkes fra Akkarfjord og øst for fjellet Tyven. Ledningen vil ikke lenger være parallellført med eksisterende ledning. Scooterløypa følges rundt Indrefjordtind og turveien opp til Tyven krysses to steder. Ledningen vil nå gå noe lenger vekk fra Hammerfest by og overnattingsstedene ved Storvatnet. Mastene vil være mer ruvende enn i alt. 1.0. Samlet vurderes løsningen som mer negativ enn alt. 1.0 og noe mindre ønskelig enn 1.0A.

Omfang: *Middels negativt*

Konsekvensgrad: *Middels negativ*

9.3 Oppsummering

En oppsummering av konsekvensene/vurderingene av de ulike traséene er vist i tabellen under. En parallellføring med eksisterende 132 kV-ledning vil i hovedsak være det beste for reiselivet. De største konfliktene vurderes å ligge i Mortensdalen/Signaldalen (1.18 – 1.19) og i ved kryssingen av Kåfjorddalen (uansett alternativ). I tillegg vil den uberørte naturen være viktig for reiselivet.

Tabell 9-2. Konsekvensmatrise alle seksjoner og alternativ

Seksjon	Hovedalternativ	Alternativ	Konsekvensgrad	Rangering
1		1.0	Ubetydelig/liten negativ	1
2		1.0	Middels negativ	1
		1.18 – 1.19	Stor negativ	4
		1.0 – 1.19	Middels negativ	3
		1.0 – 1.2 – 1.19	Middels negativ	2
		1.0 – 1.4 – 1.0	Middels negativ	1
		1.0 – 1.23 – 1.0	Middels negativ	1
3		1.0	Middels/stor negativ	1
		1.5 – 1.3	Stor negativ	2
		1.5 – 1.3 med stasjon	Stor negativ	3
4		1.0	Middels negativ	1
		1.6	Middels/stor negativ	3
		1.0 med stasjon	Middels negativ	1
		1.0 – 1.20 – 1.0	Middels negativ	2
5	Skillemoen	1.0 – 1.11 – 1.8 – 1.0	Middels negativ	1
		1.0 – 1.11 – 1.17	Middels negativ	1
	Eibymoen	1.8 – 1.8.1 – 1.8 – 1.0	Middels negativ	2
		1.8 – 1.0	Middels negativ	2
		1.8 – 1.8.1 – 1.21 – 1.17	Middels negativ	2
		1.8 – 1.8.1 – 1.21 – 1.17 A	Middels/stort negativ	3
6		1.0	Ubetydelig/liten negativ	1
7		1.0	Middels negativ	1
8	Indrefjorddalen	1.0	Liten/middels negativ	1
	Indrefjorddalen	1.0 A	Middels negativ	2
	Hyggevatn	1.22 – 1.0	Middels negativ	3

10 Forslag til avbøtende tiltak og oppfølgende undersøkelser

10.1 Avbøtende tiltak

Det vises til forslag i landskapsrapporten for tiltak som avbøter negative visuelle virkninger. Slik tiltak bør særlig settes inn der hvor ledningen blir synlig fra turistattraksjoner eller overnattingssteder. Aktuelle steder vil være kryssingen av Skibotndalen, Kåfjorddalen, Reisadalen, Altaelva, Skaidi og ved Hammerfest. For øvrig vil samordning (parallellføring) og sanering av gamle ledninger være gode tiltak.

Ledningen bør i størst mulig grad unngå scooterløyper.

10.2 Mulige oppfølgende undersøkelser

Vi vet lite om hva som virkelig skjer med reiselivsbedrifter og turisme i områder hvor det bygges kraftledninger. Det foreslås derfor at utvalgte reiselivsaktører følges opp før og etter en ev. utbygging av kraftledningen for å måle en mulig virkning av inngrepet. Dette vil kunne gi viktige bidrag til en mer "treffsikker" konsekvensvurderinger av andre ledninger.

11 Referanser

11.1 Skriftlige kilder

Berg, E. (2009). *420 kV-ledning Balsfjord-Hammerfest. Konsekvenser for fagtema landskap.* – Inter Pares, rapport in prep.

Biørnstad og Magnussen 2007. *420 kV-ledning Namsos - Roan Fagutredning for friluftsliv, reiseliv og turisme.* – Sweco rapport 141231/2.

Direktoratet for naturforvaltning (2004). *Kartlegging og verdsetting av friluftslivsområder.* Håndbok 25-2004.

Innovasjon Norge (2008). Markedsrapport 2007/2008.

Melby, M. (2009). *420 kV-ledning Balsfjord-Hammerfest. Konsekvenser for fagtema friluftsliv.* – Miljøfaglig utredning, rapport in prep.

NAF Camp. Camping i Norge 2008.

NAF Norges automobil-Forbund. Veibok 2004 og Veibok 2007-2009.

NHO Reiseliv Nord-Norge. Statistikk 2007 Nord-Norsk reiseliv

NVE (2008). *Statnett SF: 420 kV kraftledning Balsfjord – Hammerfest. Bakgrunn for utredningsprogram og fastsatt utredningsprogram.* 22.09.08.

Statens Vegvesen (2006) *Konsekvensanalyser.* Håndbok 140.

Statnett 2007. *Melding 420 kV-ledning Balsfjord-Hammerfest.* – juni.

Aas, Ø. m.fl. (2006). Konsekvensutredning: 420 kV kraftledning Sima - Samnanger. Tema: Reiseliv og turisme. – NINA rapport 163.

11.2 Kilder på internett

Se også vedlegg 2.

Troms Reiseliv www.visittroms.no

Balsfjord kommune www.balsfjord.kommune.no

Storfjord kommune www.storfjord.kommune.no

Kåfjord kommune www.kafjord.kommune.no

Nordreisa kommune www.nordreisa.kommune.no

Alta kommune www.alta.kommune.no

Kvalsund kommune www.kvalsund.kommune.no

Finnmark reiseliv www.finnmark.com

Statskog www.statskog.no
Tromsø fylkeskommune www.tromsfylke.no
Urfolkfestivalen *Riddu Riddu* www.riddu.no
www.skaidicenteret.no

11.3 Muntlige kilder

Finnmark reiseliv

Inger Persen

Regionalt

Arne Trengereid, daglig leder, Troms Reiseliv.
Nils-Jonny Larsen, Spesialrådgiver, Innovasjon Norge, Finnmark (mail 18.09.08)

Hurtigruten ASA

Ragnar Norum, kommunikasjonsdirektør, 76 96 75 36 (tlf. samtale 13.08.08)

Statistisk sentralbyrå

Arild Krogh, 62 88 54 23

Balsfjord

Siri Skaalvik, arealplanlegger, Balsfjord kommune
Håvard Lydersen, Vollan Gjestestue AS.

Storfjord

John Egil Ottosen, drift- og næringskonsulent, Storfjord kommune
Michael Gittschau, Storfjord turistinformasjon
Anne Wik Hansen, Skibotnsenteret
Tom Frode Johansen, Lyngsfjord Adventure,

Kåfjord

Hilde Johnsen, prosjektleder reiseliv og næring, Kåfjord kommune 95 70 49 46
Eirik Djupvik, Kåfjord kommune 77 71 90 00
Øystein Berg, Olderdalen Rorbuer, eier.
Elisabeth Braathen, Lyngen Lodge, daglig leder

Nordreisa

Knut Berg, næringskonsulent, Nordreisa kommune, 77 77 07 65

Kvænangen

Trine Sølberg, jordbrukssjef, 77 77 88 00

Alta

Henriette Eilertsen, Alta Turistinformasjon, 90 19 27 76

Jørgen Kristoffersen, Næringssjef Alta kommune, 78 45 51 30

Hammerfest og Kvalsund

Knut Arne Iversen, daglig leder Hammerfest Turist

Vedlegg 1. Konsekvensmatrise

Verdi Omfang	Ingen verdi		
	Liten	Middels	Stor
Stort positivt	[Yellow]	[Orange]	Meget stor positiv konsekvens (++++)
			Stor positiv konsekvens (+++)
Middels positivt	[Yellow]	[Orange]	Middels positiv konsekvens (++)
			Liten positiv konsekvens (+)
Lite positivt Intet omfang	[Yellow]	[Orange]	Ubetydelig (0)
			Liten negativ konsekvens (-)
Lite negativt	[Yellow]	[Orange]	Middels negativ konsekvens (- -)
			Stor negativ konsekvens (- - -)
Middels negativt	[Yellow]	[Orange]	Meget stor negativ konsekvens (- - - -)
Stort negativt	[Yellow]	[Orange]	

Vedlegg 2. Oversikt over aktører/attraksjoner som er sjekket ut i berørte kommuner

Vi gjør oppmerksom på at mange av aktørene ikke blir berørt av kraftledningen.

Kilder: www.reiselivsbasen.no, www.visit troms.no, www.reisnordover.no, www.hammerfest-turist.no, www.finnmark.com, Finnmark Reiseliv sine vinter- og sommerbrosjyrer samt de respektive kommunene.

Balsfjord

- Bjørnebo camping, Nordkjosbotn 77 72 81 61
- Lyngsfjord Adventure – Camp Tamok
- Malangen grunneierlag
- Sagelvvatn vertshus og camping www.sagelvvatn.no
- Sjøvollan camping og fritid, Nordkjosbotn 77 72 84 70
- Storsteinnes Gjestegård, 77 72 09 05
- Vollan Gjestestue, Nordkjosbotn www.vollan-gjestestue.no

Storfjord

- Brennfjell camping 777 15258
- Caravanparken Slettnes www.caravanpark.no
- Hatteng Grillbar og Camping, Oteren 777 14999
- Helligskogen Fjellstue/vandrerrhjem, Skibotndalen 77 71 54 60
- Lyngsfjord Adventure www.lyngsfjord.com
- Olderelv Camping, Skibotn 777 15444
- Signaldalen Turopplevelser www.signaldalen.no
- Skibotn camping 777 15277
- Skibotnsenteret, Skibotn www.lhl.no/skibotn
- Slettnes Fjordcamp 77 71 45 08
- Strandbu camping, Skibotn 777 15340
- Villmarkssenteret Brennfjell, Skibotndalen, 77 71 57 40/53 00

Kåfjord

- Birtavarre kiosk og camping (NAF) 77 71 77 07
- Kåfjord Tursenter www.kafjordtursenter.no
- Lyngen Lodge www.lyngenlodge.com 47 62 78 53
- Lyngenfjord camping, Djupvik 77 71 72 75
- Løkvoll Motell og Auto-Senter, Samuelsberg 77 71 61 00
- Manddalen Sjøbuer, Samuelsberg 77 21 06 00
- Olderdalen Gjestegård, 77 71 82 60
- Olderdalen Rorbuer, Gammelhotellet AS i Olderdalen 975 63 108

Nordreisa

- FiskarBondens Stue, Bakkeby www.ansi-turistservice.no/bakkeby/fiskarbonden.htm
- Fosselv camping, Straumfjordnes www.fosselv-camping.no

- Halti nasjonalparksenter www.nasjonalparksenter.no/reisanps/
- Henriksens Gjestestue, Sørkjosen 77 76 76 77
- Kvenorskaly Adventures, aktivitetsbedrift, Skjervøy www.kven-adventures.com
- Laksefiskerens krypinn, Rognmo i Reisadalen 77 76 54 55
- Latteren overnatting, Bakkeby
- Lyngshestlandet www.lyngshestlandet.no
- Mellomberget overnatting, Havnnes
- Nordlandia Storslett Hotell, Storslett www.nordlandia.no
- Norveg AS, aktivitetsbedrift, Storslett 77 77 05 75
- Oksfjord camping, Oksfjordvatnet 77 76 05 54
- Reisafjord Hotell, Sørkjosen www.reisafjord-hotel.com
- Rotsundelv Camping 77 76 41 24
- Sandnes Camping, Straumfjordnes 77 76 49 15
- Sappen Leirskole Ferie og fritidssenter, Reisadalen www.sappenleirskole.no
- Storslett camping (NAF), Storslett 77 76 50 24
- Tronsanes Camping, Sappen i Reisadalen 77 76 54 95
- Tørfoss fiskecamp, Tørfoss gård i Reisadalen www.laksehoff.net

Kvæningen

- Alteidet camping
- Ansi turiststuservice (Storeng ved Burfjorden) www.ansi-turiststuservice.no
- Bjørkenes camping
- Bre og Vandring www.breogvandring.no
- Ellinor og Henrik Henriksen (Indre Kvæningen), overnatting
- Gildetun (Kvæningsfjellet) www.gildetun.no
- Jøkelfjord Dampskipsekspedisjon www.dampskipsekspedisjon.no.
- Kvæningen Adventure (Spildra) www.kvaeningen-adventure.no
- Laukeng hytter www.laukeng.com
- Navit www.navit.no
- Nord-Troms hytteferie (Kjækan, Indre Kvæningen) www.visittroms.no
- Sekkemo camping
- Spindaj (Spildra) www.visittroms.no
- Synatur Jøkelfjord www.synatur.no
- Trygve Enoksen (Indre Kvæningen), overnatting og opplevelser www.banja.no (Spildra)

Alta

- Alta Friluftspark/Alta Igloo Hotell www.ice-alta.no
- Alta museum – UNESCOs verdensarv www.alta.museum.no
- Alta River Camping www.alta-river-camping.no
- Alta strand Camping og apartment
- Alta Ski- og Alpiner www.altaski.no
- Arctic Lapland www.arcticlapland.no
- Boazo Sami Siida www.sami-siida.no
- Canyon Huskies www.canyonhuskies.no
- Finnmarksreiser www.finnmarksreiser.no
- Gargia www.gargia-fjellstue.no

- Holmen Hundesenter www.holmenhundesenter.no
- Kronstad camping 78 43 03 60
- Northern Lights Kennel (458 53 144)
- Ongajoksetra www.ongajok.no
- Pæskatun www.altaskifer.no
- VIA Alta Tours & Guideservice www.altatours.no
- Wisløff Camping www.wisloeff.no

Kvalsund

- Arctic Nature AS www.arcticnature.no
- Gargo camping 78 41 52 28
- Golf i Repparfjorden www.hammerfestgolf.no
- Kokelv Sjøhus www.kokelv-sjohus.no
- Skaidi Fjellstue AS www.skaidifjellstue.no
- Skaidi Kro og Motell www.skaidi.no
- Skaidisenteret www.skaidicenteret.no
- Skaidi skiresort www.skaidi.no

Hammerfest

- Fuglenesodden/Skansan med friluftsmuseum
- Hammerfest turistsenter www.hammerfest-turistsenter.no
- Hammerfest sentrum med Meridianstøtten, Gjenreisningsmuséet og Isbjørnklubben www.isbjornklubben.no, Sikksakkveien til Salen, Musikkpaviljongen og fontenen, Hammerfest kirke og verdens nordligste katolske kirke; St. Michaels kirke
- Kulturminner i Forsøl
- Kjøttvikvarden (nord på Sørøya)
- Storvannet camping 78 41 10 10

Vedlegg 3. Temakart reiseliv

Det er laget fem temakart som til sammen dekker hele strekningen mellom Balsfjord og Hammerfest. Kartene ligger fortløpende etter denne siden.

Vedlegg 4. Kraftledninger og konsekvenser for økonomien i turisme og reiseliv – en kunnskapsstatus

(Kunnskapsstatusen ble laget av Sweco i forbindelse med utredningen av 420 kV kraftledning mellom Namsos og Roan, tema friluftsliv og reiseliv, Biørnstad og Magnussen 2007.)

Det ble gjort vurderinger av kraftledningenes betydning for turismen, inkludert økonomiske konsekvenser, av Sima-Samnanger-linjen i Hardanger (Aas et. al 2006), men i og med at Hardangerfjord-området er så spesielt i norsk turistsammenheng, er tallene og vurderingene derfra av begrenset relevans for å vurdere økonomiske konsekvenser for turisme og reiseliv i Namsos-Roan-tilfellet.

Som en del av oppdraget knyttet til Sima-Samnanger-linjen gjennomførte Aas et al. søk etter generell kunnskap om tilsvarende interaksjoner som dette – hvordan store, bygde anlegg i naturen påvirker reiselivsnæringen. Bakgrunnen var den generelle usikkerheten omkring virkninger og virkningsmekanismer i en slik prosess. Aas et. al (2006) skriver om kunnskapsstatus på dette feltet: "Det er generelt en betydelig kunnskapsbase omkring menneskers visuelle opplevelse av landskap og landskapselementer, men målet var å se om det fantes undersøkelser eller forskning som har mer direkte relevans for den situasjonen vi her står overfor; et storslått og attraktivt turismelandskap, der det planlegges menneskebygde strukturer i landskapet i form av kraftmaster- og linjer".

Aas et. al. (op.cit) gjorde en rekke søk i faglige litteraturl databaser, men dette gav ikke funn i den internasjonale, publiserte forskningslitteraturen. De gjengir imidlertid resultater fra noen norske undersøkelser som kan ha relevans, og disse gjengis også her.

Aas et. al skriver: "*Miljøfaglig utredning (Melby & Mork 2006)* gjennomførte en spørreundersøkelse om potensielle reaksjoner på vindmøller langs Atlanterhavsveien i Møre og Romsdal, knyttet til planene i Havsul-prosjektet, som vurderer bygging av vindmøller off-shore. Hovedfunnet i undersøkelsen var at turistene deler seg i grupper for og mot vindmølleprosjektet, trolig avhengig av interesse for og kjennskap til vindbasert kraft som miljøvennlig alternativ. Selv om ikke kraftlinjer generelt kan forventes å gi tilsvarende todeling er det høyst påregnelig at ulike grupper turister reagerer svært ulikt også på et prosjekt som kraftlinjen i Hardanger".

En annen studie som omtales er *Planteforsks (Sekse 2006) undersøkelse om turister i Hardangers reaksjon på frukt dyrking og "moderniseringen" av denne*: "Undersøkelsen er relevant her fordi den peker på at turistene i Hardanger kan synes å ha fokus på et nokså overordnet storskalaplan når det gjelder naturopplevelse, slik at de synes å ha både liten interesse av og ikke så stor evne til å registrere endringer på detaljnivå. Dette er i undersøkelsen forankret i funn om at turistene i mindre grad enn mange lokalt og eksperter forventer, nemlig at turistene registrerer og verdsetter elementer og endringer knyttet til frukt dyrking. Turistene uttrykker i liten grad at de reagerer negativt på plastdekking av frukttrær som griper om seg i næringen i Hardanger."

Aas et. al (2006) konkluderer slik med hensyn til kunnskapsstatus for effekter av inngrep på turisme:

"Samlet bekrefter dette at det er behov for grundigere og mer basal kunnskap om interaksjoner mellom turister, landskap, menneskeskapt elementer og reiselivsnæring. I norsk reiseliv har vi en rekke typer anlegg som potensielt kan innvirke på turisme, men der vi

har lite faktisk kunnskap. Dette gjelder i særlig grad vindmøller og kraftlinjer. Slike undersøkelser krever betydelig mer tid og ressurser enn det som er å forvente innenfor en KU. Men uten slike grundigere undersøkelser er det vanskelig å se for seg en redusert usikkerhet i vurderingene”.

Selv om det altså finnes svært lite litteratur og undersøkelser om kraftledningers innvirkning på turisme og reiseliv, finnes det noe litteratur knyttet til henholdsvis vindmøller og kraftutbygginger som kan være relevant, i og med at det dreier seg om ”tekniske installasjoner”. Vi vil derfor referere fra noe av denne litteraturen. Det er imidlertid noen viktige forskjeller mellom vindmøller og kraftlinjer, som en bør ha i mente når en vurderer denne litteraturens relevans. Det gjelder for det første størrelsesforholdene. En ”vanlig” vindmølle på 2,3 MW er over 100 meter høye (oftest 110-120 m) inkludert vingene. Til sammenligning er kraftledningsmastene som er planlagt benyttet på Namsos-Roan-linjen normalt 25-30 meter (kan variere fra 15-45 meter langs linjen). Videre må vindkraftverk nødvendigvis bygges på vindeksponerte steder mens man ved bygging av kraftledninger i større grad kan tilpasse seg landskapet. Et annet moment som skiller vindmøller og kraftledninger, er at vindmøllenes vinger beveger seg, og dermed kan bli mer synlige (i tillegg til at det medfører støy). Et siste forhold er at man ved bygging av kraftledninger kanskje har kommet lenger i å tilpasse materialer og fargebruk til omgivelsene for å redusere de estetiske effektene.

Når dette er sagt, mener vi allikevel at det er interessant å gjengi undersøkelser knyttet til vindmøller og reiseliv, fordi dette er det nærmeste man kommer vurderinger av tekniske installasjoner i naturen – i mangel av tilsvarende litteratur om kraftledninger.

Biørnstad (2005) oppsummerer en rekke utenlandske undersøkelser om turistenes holdninger til vindmøller. Det er gjennomført en rekke undersøkelser av turistens syn på vindkraft i områdene de besøker for å få naturopplevelser. I land som landskapsmessig til dels ligner Norge (blant andre Skottland og Sverige) er det gjennomført store spørreundersøkelser i forkant av planlagte utbygginger. I Norge er det gjennomført noen betalingsvillighetsundersøkelser knyttet til vindkraft, som kan bidra til å kaste lys over befolkningens vurdering av kraftledninger, men disse har ikke spurt turister. En artikkel i avisen Tidens krav skriver at antall passasjerer med ferge til Smøla har økt med ca. 25 prosent fra 2004 til 2005. Deler av økningen kan forklares med arbeider i forbindelse med vindparken, men ikke alt. Det er også en generell økning i antall turister, spesielt om sommeren.

Det er viktig å ha i mente at resultater fra utenlandske undersøkelser ikke er direkte overførbare til norske forhold. Dette gjelder i enda større grad ved overføring til ett konkret anlegg i Norge. Det er allikevel en del generelle forhold som kan trekkes fram som kan indikere vindkraftanleggenes konsekvenser for turismen.

- Turister er i hovedsak generelt sett positive til satsing på vindkraft i landene/områdene de besøker. Dette forutsetter at vindparkene ikke er synlig fra de attraksjonene de besøker. Motstanden øker med grad av synlighet og hvor ofte en ser slike anlegg. Noen tall kan illustrere dette; 75-90 % av de spurte er generelt positive til vindkraftanlegg, men andelen synker helt ned mot 10-30% når anleggene blir konkret plassert, turbinene er mange og ofte/godt synlige når en ferdes i et område.
- Negative visuelle effekter er turistenes største bekymring ved vindkraftutbygging (fra urørt landskap til utbygd område).

- Ved konkrete planlagte utbygginger viser de undersøkelserne som er gjennomgått av Bjørnstad (2005) stor variasjon i resultater. Hvor omfattende utbyggingsplanen er og hvordan planene presenteres er en sannsynlig forklaring. I de ulike studiene varierer andelen turister som mener at en utbygging er negativ fra 8-90 %. Det laveste tallet er fra en undersøkelse utført for vindkraftbransjen og det høyeste for motstandere av utbygging. De mest nøytrale tallene tilsier at 30-70% av turistene er negative, avhengig av omfang på utbyggingen.
- Andelen av turister som sier at de sannsynligvis ikke vil besøke et område dersom det bygges ut med vindkraft, varierer fra 2-26%. En undersøkelse gjennomført av MORI for Scottish Renewables Forum og the British Wind Energy Association angir 2% og tilsier videre at 4% vil få økt interesse for å besøke et område med vindpark(er). De andre undersøkelsene tilsier et netto tap av turister.
- 60-80% vil være interessert i å benytte et besøkssenter som inkluderer tilrettelagt tur på et vindkraftverk. Det anses imidlertid som sannsynlig at denne andelen vil reduseres dersom vindkraft blir vanligere og dermed mindre "eksotisk".

Hervik og Bræin (2006) utarbeidet rapporten "Et samfunnsøkonomisk perspektiv på vindkraft. Vindkraftutbygging og arealkonflikter" for NHO, der ett av temaene som belyses er "reiseliv og vindkraftutbygging". De skriver innledningsvis om dette (s.31): "Det store omfanget av søknader og meldinger om vindkraftprosjekter har skapt uro i reiselivsnæringen som reiser spørsmål om effekter for reiseliv og turisme. Kunnskaper om effekter av vindkraftutbygging på norsk reiselivsnæring er lite dokumentert eller undersøkt. Årsakene til det er blant annet at vindkraftutbygging i Norge er en ny næring og en relativt sparsom utbygging, og det har derfor vært få områder hvor slike undersøkelser har vært relevante."

De drøfter følgende problemstillinger som er av relevans for vårt tema: Effekter for reiseliv i Norge som følge av vindkraftutbygging, effekter for områder med vindkraftutbygging og Case Møre og Romsdal – kraftbehov, konflikter og muligheter.

Hervik og Bræin presiserer at i en samfunnsøkonomisk vurdering er problemstillingen om – eller i hvilken grad – det er mulig å påvise at reiselivsstrømmen fra utlandet påvirkes på en negativ eller positiv måte som en følge av vindkraftutbygging, og om utbyggingen kan påvirke turistenes forbruk i landet samlet sett. En tilsvarende problemstilling vil være om utbyggingen vil påvirke nordmenns reisevaner innenlands versus utenlands.

De fortsetter: "Det er åpenbart at dette er en kompleks problemstilling som det ikke er mulig å ha klare oppfatninger om i denne sammenheng. En kan imidlertid tenke seg en lang rekke forhold som vil ha betydning i en analyse av en slik problemstilling: for eksempel turistenes forventninger til opplevelser i Norge, eventuelle konflikter mellom våre salgsargumenter for å trekke turister til landet og faktisk tilbud, hvor ulike turiststrømmer går og omfanget av vindkraftanlegg i ulike turiststrømmer, turistenes holdninger til vindkraftanlegg, tilrettelegging/tiltak for å motvirke uheldige effekter (visuelle inntrykk og lokalisering av vindkraftanlegg), utvikling av opplevelser og informasjon osv."

"En kan tenke seg at turistenes holdninger til vindkraft har eller på sikt vil kunne få signifikant betydning for hvilke reisemål de velger. En kan videre tenke seg at dette kan være påvirket av i hvilken grad de er eksponert for vindkraftanlegg hjemme. Europeere er en viktig målgruppe for norsk reiselivssatsing og det er ulike omfang av utbygging i landene."

De konkluderer effektene for Norge som reisemål som følger: "Det foreligger en rekke spørreundersøkelser av forskjellig karakter, utført av mer eller mindre nøytrale konsulenter og

institusjoner, men vi vil neppe komme stort nærmere svarene på effekter for turiststrømmen til Norge. (...) For Norge totalt kan det være langt fram til et utbyggingsnivå hvor en kan forvente å finne signifikante sammenhenger mellom vindkraftutbygging og økonomiske effekter for reiselivet nasjonalt. Viktige indikatorer kan antagelig lettere knyttes til spesielle reisemål og turiststrømmer og hvordan disse kan påvirkes av vindkraftutbygging.”

Når det gjelder effekter for reiselivsutviklingen i områder med vindkraftutbygging, skriver Hervik og Bræin (op.cit) at dersom turistene oppfatter vindkraftanlegg i et område som negative, vil det kunne føre til at turiststrømmen allokteres til andre områder. De nevner at flere spørreundersøkelser rettet mot turister viser at en viss andel sier at de ikke vil komme tilbake dersom det blir vindkraftutbygging. De peker imidlertid på at det er vanskelig å finne undersøkelser som viser hva som faktisk har skjedd etter en utbygging, og dermed vanskelig å dokumentere faktiske konsekvenser.

Fra vannkraftutbygginger kan vi se at noen aktører i reiselivsbransjen har utnyttet mulighetene knyttet til tiltak som i utgangspunktet er natur- og miljødeleggende. Vi tenker her på Hunderfossen i Gudbrandsdalen (elvekraftverk med et større damanlegg) hvor det er gjort betydelige investeringer i overnatting og opplevelsesanlegg, herunder betydelige offentlige infrastrukturtiltak, og som er et av landets store anlegg når det gjelder antall besøkende.

Reiseliv er i mange områder en satsingsnæring, ikke minst i kystsonen. Det er gjort betydelige investeringer i ulike typer overnattingsanlegg, serveringssteder, opplevelsestiltak osv, og som representerer en betydelig sysselsetting, ikke minst i distriktene. Komplementære næringer som transport og ulike servicebransjer foruten private og offentlige museer, kulturminner, kunstutstillinger osv, er i noen grad avhengig av reiselivsnæringen”.

Teigland (2001) vurderer i rapporten ”Effekter av vannkraftutbygging for friluftsliv og reiseliv” endringer i fritidsbruken av Engabreen/Svartisen i Nordland etter kraftutbygging. Formålet var i ettertid å klargjøre hvilke virkninger kraftutbyggingen i Storglomfjord hadde for friluftsliv og reiselivsinteressene, med hovedvekt på området ved Engabreen. Endringene i fritidsbruken av naturområdene fra 1990 til 1999/2000 ble benyttet som mest mulig objektive indikatorer på virkningene, og sammenlignbare brukerundersøkelser ble gjennomført disse somrene.

Det viste seg at fritidsbruken av Engabreen hadde økt med 60-80 prosent, avhengig av om bruken ble målt i antall personer eller brukstimer. Denne veksten antas i rapporten å være en samspillseffekt mellom kraftutbyggingen og flere andre endringsprosesser. Forfatteren konkluderer med at dersom en tar utgangspunkt i kriterier fra Direktoratet for naturforvaltning for vurdering av konsekvenser for friluftsliv i konsekvensutredninger, har kraftutbyggingen i Engabreområdet bidratt til betydelige positive virkninger for friluftsliv og reiseliv.

Referanser:

Biørnstad, I. (2005). *Lista vindpark – vurdering av mulige innvirkninger på turisme og reiseliv.* SWECO Grøner-rapport 139751.

Hervik, A. og L. Bræin (2006). *Et samfunnsøkonomisk perspektiv på vindkraft. Vindkraftutbygging og arealkonflikter.* Rapport 0601, Møreforskning.

Melby, M. W. & Mork, K. 2006. *Havsul IV AS. Konsekvensutredning for Havsul IV, Averøy og Eide kommuner. Tema: Friluftsliv og reiseliv.* Miljøfaglig Utredning AS/NVK Multiconsult AS.

Sekse, L. (2006). Viktige faktorar i opplevingsturismen knytte til kulturlandskapet i vestlandsfjordane. Innlegg på Kvithamardagene 2006 (hentet fra www.bioforsk.no).

Teigland, J. (2006). *Effekter av vannkraftutbygging for friluftsliv og reiseliv.* VF-rapport 1/01. Vestlandsforskning, Sogndal.

Aas, Ø. m.fl. (2006). *Konsekvensutredning: 420 kV kraftledning Sima - Samnanger. Tema: Reiseliv og turisme.* – NINA rapport 163.